JULEN 2020

SYDSLESVIGSK FORENING

FOR FLENSBORG AMT OG FLENSBORG BY

Foto fra SSF / Der jules i aftægten på Sophiegård side 38

JULEN 2020 - SYDSLESVIGSK FORENING FOR FLENSBORG AMT OG FLENSBORG BY
57. UDGAVE

Redaktion: Marike Hoop
Layout: Heidi Kunst
Illustrationer: Lisbet Buhl
Tryk: Druckerei Ernst Nielsen, Flensborg.
Oplag 5.000 eksemplarer
© 2020 Sydslesvigsk Forening for Flensborg Amt, Nørregade 74, Flensborg

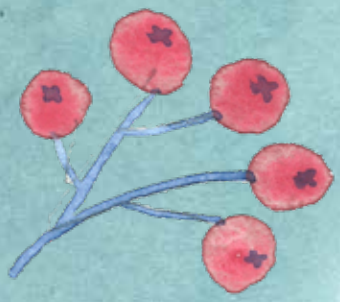

Drej kun universet helt omkring,
vend kun op og ned på alle ting,
jorden med, thi den er falsk og hul,
rør blot ikke ved min gamle jul.
Jul, jul, jul, jul, jul, jul

Om der bliver rørt ved vores "gamle jul", som der står i sidste strofe af *Sikken voldsom trængsel og alarm*, ved vi ikke i skrivende stund, men traditionen for, at Sydslesvigsk Forening Flensborg Amt i samarbejde med Sydslesvigsk Forening Flensborg By udgiver et julehæfte, holder vi fast i. Dermed er julehæftet også det eneste, der er som det plejer hos os i år. Tak til alle, der har bidraget med indhold til bladet.

Som så meget andet kunne vi ikke fejre 100 året for Sydslesvigsk Forening. Her i hæftet finder du en artikel om jubilæumsbogen, som kan fås på sekretariaterne mod en donation. Måske lige det er den julegave, du mangler. Folkefesten i Jelling blev ligeledes aflyst, heldigvis kan artiklen om Jelling bruges alligevel. Der er spændende læsning i artiklerne: *Nødpengepaladset, Ledvogterne* og *Det første menneske på Danevirke*. Du får helt konkrete forslag til, hvordan du kan bidrage til et mere miljørigtigt liv i artiklen *Lev bevidst*.

Vi bad i vores medlemsblad *Kontakt* om beskrivelser af juletraditioner i familierne og har modtaget hyggelige artikler om juletraditioner, både nutidige og dem, der var engang. Der er tid til at mindes, men også tid til at inspireres. I et år, hvor vi ikke har måtte synge sammen, vil artiklerne *Glæden ved at synge* og *Hvad er det, der gør jul til noget særligt* lige få en til at stoppe op og mærke efter. Savnet er der sikkert hos mange af os, heldigvis kan vi synge julesange derhjemme, så meget vi vil.

På indholdssiden har julen i år overtaget føringen, der er opskrifter på julebag, syning og andre syslerier, både for børn og voksne. Den yngste kreative bidrager er Linea på 8 år. Vi har desuden fået designet vores helt egen nissehue-opskrift. Tak til Lisbet Buhl, hvis julemærkeudkast pynter hele hæftet.

Sydslesvigsk Forening ønsker alle, medlemmer, samarbejdspartnere og venner i Danmark og Sydslesvig, en glædelig jul med sang og fællesskab. Kom godt ind i det nye år. Jeg håber, at vi i det nye år kan mødes igen om vores danske fællesskab.

Med venlig hilsen
Marike Hoop
Konsulent for Flensborg Amt

Indhold

Julehilsen fra Flensborg Amt	4
Julehilsen fra SSF Flensborg By	5
Julehilsen fra SSW Slesvig-Flensborg Amt	6
Lær at tegne	7
SSF´s Jubilæumsbog	8
Min barndomsjul i skolen	10
Jul i København i 1940'erne	12
Glæden ved at synge	14
Hvad er det, der gør julen til noget særligt	15
Lussekatter	16
Julerensdyr af sukkertoppe	18
Sådan holder vi jul	20
En hyldest til naturen, vinteren og solhvervet	22
Julemærker - tegn selv	24
Juleneg	26
Bewusst leben / Lev bevidst	28
Det første menneske på Danevirke	30
Opskrift Nissehue	34
Jelling, et besøg værd	36
Jellingstenene	37
Der jules i aftægten på Sophiegård	38
Rütting og ledvogterne	40
Nødpengepaladset i Sønder Brarup	43
Føromtale af rejse i 2022	46

JULEHILSEN FRA SSF FLENSBORG AMT

Karsten Weber - amtsformand

Kære medlemmer, venner og samarbejdspartnere!

Året 2020 lagde stærkt ud med nogle gode og godt besøgte arrangementer i amtet. Sammen med Flensborg By afholdt vi grønkålsspisning i to omgange, hvor vi hyggede os med god mad og hinandens selskab. I februar havde vi et foredrag med Danish Rallycats på biblioteket, her var mange interesseret i at høre om de to kvinders deltagelse i Intercontinental Rally 2019. I januar og marts fik vi afholdt to Familiesprogkurser på Jaruplund Højskole, hvor mange glade familier deltog og lærte dansk sprog og kultur. Familiesprogkurset den 7.-8. marts var en slags jubilæum, idet det var den 20. gang siden starten i 2015.

Sikke tiden går! Mange tak til Charlotte Bassler for at have taget initiativet i sin tid og tak til alle de frivillige, der gang på gang kommer og er med til at gøre det hele til en så stor succes. Samme martsweekend afholdtes der i Valsbølhus "Historien om et Gæstebud", et interaktivt teater, og herefter blev alt lukket ned. Den historie kender I alle og i skrivende stund har vi så småt haft gang i lidt igen.

Vi har fået indhentet alle generalforsamlinger og amtet har kunnet sende en flok på en sensommertur til Middelfart og vi håber på, at vi kan komme på juletur. Noter gerne den 20. februar 2021, hvor vi vil invitere til grønkålsspisning.

Jeg håber, at I alle er kommet godt igennem året. Det har helt sikkert for mange ældre og enlige været en hård tid. For andre har det måske givet tid og ro til at være sammen med deres kære. Lad os håbe, at julen kan holdes med familie og venner og at vi i 2021 atter kan mødes og være sammen om kulturelle arrangementer. Vi kan på ingen måde indhente det forsømte, men måske med større glæde og taknemmelighed tage imod de tilbud, der kommer. Tak for jeres trofasthed overfor SSF.

Jeg ønsker jer en dejlig advents- og juletid og at I kommer godt ind i det nye år.

JULEHILSEN 2020 FRA NYVALGT FORMAND

Viggo Jacobsen - formand for SSF Flensborg By

Da vi tog afsked med 2019, var vi vist alle fælles om ønsket om et flot jubilæumsår 2020 for mindretallet. Her skulle lægges, her ville vi lægge megen energi. Vi så frem til en fælles fest hhv. fester samt til at få formidlet glæden over dansk kultur og den fredelige og respektfulde sameksistens i grænselandet både nord og syd for grænsen og på tværs af kulturerne. Meget var planlagt og aftalt; men en virus væltede - som vi alle ved - feståret på mange måder. En virus trak nye grænser.

Vi trænger nu i den grad alle til normale vilkår for fællesskabet og omgangen med hinanden, og skulle vi fremføre et juleønske, vil det for de fleste af os nok være, at pandemien snart må være bekæmpet. Og lad os på vej mod forhåbentlig snart mere normale tilstande give hinanden det løfte, at vi holder ud. At energien i vort engagement bevares. At vi stadigvæk vil det danske. At vi lader dansk kultur tale til os og leve i os, som dem vi er hver for sig og i vort fællesskabs mangfoldige udtryksformer.

En pandemi skal have modstand. Ikke kun gennem de sundhedsmæssige forholdsregler, som vi alle skal leve med og leve ud i omgangen med hinanden. En pandemi skal også have modstand gennem det, vi vil som mennesker. Vi skal ville hinanden det bedste.

Meget kan dog ikke lade sig gøre nu. Bestyrelserne i distrikterne har i den grad måttet indskrænke programmet og tør dårligt lægge planer for den nærmeste fremtid. Bystyrelsen ligeså; men vi vil ikke lade os slå ud. Jeg håber, at alle kan holde modet og humøret oppe, og at vi snart igen kan mødes i vore sammenhænge uden restriktioner.

Som nyvalgt byformand er det mig særdeles vigtigt at møde jer igennem de tilbud, der indbydes til. Desuden glæder jeg mig til møder i øjenhøjde på bestyrelsesplan. Jeg glæder mig til i mange andre sammenhænge at høre om, hvad I brænder for og har af gode ideer. Derfor: Kan vi i bystyrelsen hjælpe eller støtte jeres engagement rundt omkring, måske gennem koordinering realisere gode ideer, så lad os det høre.
Nogle vil kigge forgæves efter SSF-kalenderen i år, andre vil ikke savne den. Vi har i bystyrelsen besluttet, at der ikke udsendes en kalender fremover. I stedet er vi nu med i SSF Flensborg Amts julehæfte.

Kan vi tage noget til os under og efter pandemien, er det vel den livsklogskab, der fortæller os, hvor vigtigt det er, at vi husker at glæde os over og bidrage fra hjertets gemmer under normale forhold. Men det gælder sådan set altid, pandemi eller ej.

Alle ønskes en glæderig jul og et velsignet nytår.

JULEHILSEN FRA SSW

Svend Wippich - Formand for SSW Slesvig-Flensborg Amt

Året 2020 har på mange måder været bemærkelsesværdigt. Det vil nok indgå i vores fælles hukommelse som „Corona-året“ og det vil helt sikkert sent blive glemt.

Amtsstyrelsen blev nødt til at afbryde den nærmest traditionelle rundrejse til distrikternes generalforsamlinger i foråret pga. de restriktioner, der blev indført i sammenhæng med corona-pandemien. Således kunne de sidste distrikts-generalforsamlinger først afholdes i sensommeren og amts-generalforsamlingen, som vi plejer at afholde i maj måned, kom først på plads midt i september i år.

Et emne der har beskæftiget partiet igennem hele 2020, er forbundsdagsvalget i kommende år. På i alt fire regional-konferencer rundt omkring i Sydslesvig blev der orienteret, debatteret og gennemført prøveafstemninger, om hvorvidt SSW skulle deltage i valget af den 20. forbundsdag i 2021. Afstemningerne signaliserede, at 70 % af deltagerne i regionalkonferencerne var for en deltagelse i valget. Ved den afgørende afstemning til landsmødet den 19. september blev resultat dog mere knebent. Her viste det sig, at 40 % af de delegerede var imod, at SSW deltager i forbundsdagsvalget.

De fleste og mest kritiske røster i denne sammenhæng kom fra SSW´s største amt, Slesvig-Flensborg Amt. I skrivende stund er man rundt omkring i Sydslesvig i gang med at finde ud af, hvilket personale – og især hvilken spidskandidat – vi skal sende til Berlin i fald af, at man får samlet nok vælgerstemmer sammen til et mandat. Der ligger altså (stadigvæk) mange udfordringer forude og det forbliver spændende at følge med i udviklingen.

Ellers har 2020 lige netop pga. corona-pandemien været et af de mere stille år i amtsstyrelsen. Der har hverken været valgkamp eller valg til amtsstyrelsen. Vi har syslet lidt med vores politiske stamborde og vi har arbejdet på at få implementeret Gemeinwohl-Ökonomie og de 17 verdensmål i vores politiske strategi. Noget vi allesammen har været meget kede af, er at 100-års jubilæet for folkeafstemningen i 2020 nærmest blev usynliggjort som følge af corona-pandemien. Utallige planlagte arrangementer blev aflyst på alle politiske og kulturelle niveauer. Nu håber vi på, at noget af det „forsømte“ kan indhentes til næste år og at det kan hjælpe til atter at gøre mere opmærksom på mindretallene nord og syd for grænsen.

Som altid skal der herfra lyde en stor og oprigtig tak til SSF´s og SSW´s sekretariater i Slesvig og Flensborg. Uden deres understøttelse ville amtsstyrelsens arbejde simpelthen være utænkeligt. Tak også til medlemmerne af amtsstyrelsen og kredsdags-fraktionen for det fortrolige og konstruktive samarbejde.

Amtsstyrelsen ønsker alle medlemmer, venner og bekendte nogle fredfyldte og glædelige juledage og et velsignet nytår. På gensyn i et ekstraordinært valgår 2021.

Fotos: Svend Wippich

LÆR AT TEGNE

MED MARGARETA ERICHSEN

GRATIS

TEGNEOPGAVER

TEMATISERET INSPIRATIONSMATERIALE
TIL UNDERVISNING I 5. -6. KLASSE OG OP.

Hentes på WWW.MARGARETAERICHSEN.DK

MARGARETA ERICHSENS MINDEFOND / 2020
* gratis i hele 2020

© Ox and Bird 2020

SSF'S JUBILÆUMSBOG

Merete Bo Thomsen, historiker, Den Slesvigske Samling

I 2020 er Den slesvigske Forenings/Sydslesvigsk Forenings 100-års jubilæum blandt andet blevet fejret med en jubilæumsbog. Sådanne bøger kan have mange ansigter, men ofte kaster de et blik på de ældste protokoller, særligt på foreningernes oprettelse, og de giver en omtale af ledelserne gennem tiderne, måske suppleret med nogle spektakulære begivenheder eller særligt bemærkelsesværdige resultater af foreningernes arbejde.

Konceptet bag SSF's jubilæumsbog har imidlertid været et andet. Det blev fra starten aftalt, at fortællingen om foreningens hundredårige virke samtidig skulle være en fortælling om det danske mindretal og dets udvikling. Bogen skulle desuden ikke kun fokusere på de forskellige ledelser, men derimod tage afsæt i medlemmerne og deres brug af – og forventninger til – foreningen. De grundlæggende spørgsmål, der er søgt besvaret, har således cirklet omkring, hvordan medlemsskaren har forandret sig gennem årene, hvordan mindretallets livsbetingelser har udviklet sig, hvad foreningen har kunnet gøre for sine medlemmer i forskellige situationer, og hvordan de og ledelsen har forsøgt at tackle de udfordringer, der til stadighed dukkede op.

Bogens skelet blev tidligt bestemt til ti kapitler; et for hvert tiår. Dertil kom det obligatoriske forord og en afsluttende del, hvor repræsentanter for forskellige dele af den nuværende SSF har gjort sig nogle tanker om foreningens virke i fremtiden. Alt i alt er bogen endt med et omfang på knap 300 sider med blandet tekst og illustrationer; de sidste er i stort omfang – men ikke kun – hentet fra Arkivet ved Dansk Centralbibliotek for Sydslesvig.

Hvert af de ti kapitler indledes med en kort beskrivelse af tiåret som helhed. Herefter bliver fokus rettet mod et særligt dilemma eller en særlig udfordring, der berørte medlemmerne på en sådan måde, at det krævede handling af foreningen og samtidig var med til at karakterisere den pågældende periode i mindretallets historie. Det var ikke så vanskeligt at udpege disse fokuspunkter i den ældre historie, men lidt mere kompliceret i nyere tid, fordi nogle problematikker har strakt sig over flere tiår og dermed ikke kun hører hjemme i et enkelt kapitel. For eksempel dukkede debatten om anvendelse af tysk eller dansk sprogbrug op i forskellige perioder og kunne derfor være temaet for flere forskellige kapitler. Nu endte sprogdebatterne med at blive placeret i 1970'erne, fordi det var i det tiår, at det danske sprogs fremme blev indføjet i foreningens formålsparagraf. En anden udfordring, der igen og igen er dukket op i foreningsarkivalierne, er de unge og deres manglende – eller i hvert fald efter de ældres mening utilstrækkelige – deltagelse i foreningsarbejdet. "Hvordan får vi flere unge til at melde sig ind og engagere sig?" bliver der således spurgt igen og igen uden, at nogen tilsyneladende har kunnet give et godt svar. En nyere udfordring, der også har været tilbagevendende, er de passive medlemmer og deres manglende deltagelse i de forskellige aktiviteter, som udbydes. Her er der ganske vist tale om en universel udfordring, der ikke kun har ramt SSF, men også kendes af mange foreninger i Danmark, men ikke desto mindre fortæller den også noget om udviklingen i mindretallet. Derfor indgår dette tema i kapitlet om 1980'erne, der netop ser på forandringer i medlemsskaren.

I løbet af bogen bliver der således både set på de udfordringer, der opstod internt i forbindelse med nye medlemstyper, og på de opgaver, der opstod i relation til omverdenen, når den med større eller mindre kraft øvede indflydelse på det danske mindretal. Dertil kommer de besværligheder, der skyldes mere strukturelle forandringer som jo netop i 1980'erne, hvor foreningsmedlemmernes engagement generelt var vigende, og hvor nogen i højere grad begyndte at opføre sig som kunder snarere end som traditionelle medlemmer.

Igennem hele bogen er der lagt vægt på ikke kun at gengive ledelsernes opfattelser og initiativer, men også at give eksempler på, hvordan man i enkelte kredse eller distrikter, ja, helt ned på individniveau har opfattet virkeligheden og handlet derefter. Der er således i stort omfang anvendt kildemateriale, der ikke tidligere har været brugt, og det gælder også en væsentlig del af billedsiden, hvor fotos af menige medlemmer i forskellige sammenhænge udgør en væsentlig del. Det har dog ikke altid været lige nemt at give medlemmerne den ønskede plads i fortællingen, fordi kildematerialet fra generalsekretariatet alt andet lige er langt større end fra lokalafdelingerne, ikke mindst i nyere tid. Med henblik på den fremtidige forskning i SSF's og mindretallets historie kunne det således være et ønske, at distrikter og lokale medlemmer fremover i højere grad vil indlevere deres foreningsmaterialer til Arkivet ved Dansk Centralbibliotek i Flensborg. Det kan være ældre protokoller, korrespondance og billeder, der kan være med til at fortælle om livet som mindretal, også fra et lokalt hverdagsperspektiv.

Sydslesvig – en dansk fortælling. Udgivet i 2020 i anledning af Den slesvigske Forening/Sydslesvigsk Forenings 100-års jubilæum. Sælges på sekretariaterne.

Foto: Privat / Hyrderne på marken 1951

Foto: Privat / Krybbespil

Foto: Privat / Rejsen til Amerika til julefesten

Foto: Privat / Skolen i Sporskifte

MIN BARNDOMSJUL I SKOLEN

Bente Hillebrecht, Harreslev

Julen derhjemme for 70 år siden begyndte midt i november måned med den tyske bededag, "Buß und Bettag", som var en såkaldt "skæv" helligdag med forretningsåbent i Danmark. Min far var skoleleder og min mor lærer på den danske skole i Sporskifte.

Traditionen tro drog min far tidligt af sted med rutebilen fra ZOB til Sønderborg, hvor et storindkøb hos boghandler Clausen i Perlegade skulle foretages. Mine forældre har aldrig haft bil, ikke engang kørekort.

Dette indkøb bestod i fine julekalendere og farverigt glans-, krep- og silkepapir samt karton til at lave julepynt af i skolen.

Man må tænke sig, at dagligdagen syd for grænsen i 1950 kun var i farverne gråt og sort. Omgivelserne var triste og fattige. Derfor strålede alt dette skinnende julepapir om kap med børnenes øjne, når begyndelsen af december oprandt og ungerne fik lov til at boltre sig i nisser, engle, musetakker, stjerner, osv.

Alle de spraglede ting blev hængt op over snore i klasseværelserne, efterhånden som de blev færdige, og fik først lov til at blive taget med hjem til det hjemlige juletræ efter den sidste skoledag før ferien.

I ugen inden 1. december samledes hele lærerkollegiet hjemme hos far og mor i privaten omkring det runde spisebord for i fællesskab at samle og montere julekalenderne til hver klasse.

Vi børn måtte ikke være med, det var de voksnes aften og traditionen tro skulle vores unge pige være færdig med

Foto: Privat / Skolen i Sporskifte 1948

Kalendere: Julemuseet Lillelund

småkagebagningen til denne aften, hvor lærerne havde deres hygge-planlægningsmøde for december måned. Hvem tog sig af krybbespillet til afslutningen? Hvem sørgede for indkøb og pakning af slikposerne til juleafslutningsfesten? Hvem sørgede for julemanden? Og meget mere. Og selvfølgelig måtte vi ikke høre alle disse ting, det skulle jo også være en overraskelse for os, om vi hørte nok så meget til "huset".

Julekalenderne var meget, meget fine og har sikkert også voldt de voksne meget hovedbrud at få samlet, der var brandbiler, en troldhøj, en kælkebakke, en stor nissemølle, overalt med låger, man skulle lede efter for at lukke op. Der stod sådan et farvestrålende kunstværk i hver klasse, som børnene på skift i begyndelsen af hver skoledag måtte åbne en låge på. Da der jo kun var 24 låger, men ofte flere børn i klassen, måtte der ofte også hænges en "flad "kalender op på væggen, så alle kunne komme til at åbne en låge. Det var særligt i de små klasser, at det var nødvendigt.
Vores forældre havde meget travlt i skolen i denne måned, da der både var juleafslutning for danskkurserne, i husmoderforeningen, i folkedansergruppen, i Sydslesvigsk Forening osv., og da far og mor var med i det hele, så vi ikke meget til dem i denne tid.

Der blev også indøvet krybbespil til disse forskellige afslutninger. Det stod min far som regel for, da det var de ældste årgange, som altid skulle opføre det. Der var ikke økonomi til fine opsætninger. I alle årene husker jeg Josef og hyrderne på marken pakket ind i grå militærtæpper med en strik om livet, og Maria var altid iført min mors atlassilkebrudekjole, som var farvet mørklilla. Den skinnede og var absolut en Maria værdig. Min store dukke var Jesusbarn og pedel Peter Beckmann havde lavet en fin vugge til barnet og knortekæppe til hyrder og Josef. Indstuderingen foregik om eftermiddagen efter skoletid og begge mine forældre var involveret, far med indstudering og mor ved klaveret.

Til selve juleafslutningen skulle børnene medbringe en bagt kage, såfremt det hjemlige budget kunne klare det. Det var ikke alle, der havde råd til at undvære noget netop i julemåneden. Tiden 1947 - 52 var for de fleste familier i Weiche meget spartansk. Kagerne blev afleveret hos "tante Beckmann" i skolens køkken og fordelt på store bakker, der ude i hallen blev arrangeret på skolens borde. I dagens anledning var bordene sat sammen til lange rækker, så alle kunne sidde samlet her. De første år blev der serveret varm kakao til, senere husker jeg, hver elev fik en gul sodavand "Sinalco". Det var store sager at få en hel sodavand for sig selv, det var ikke noget, man havde råd til i dagligdagen. Fra disse juleafslutninger husker jeg særlig en form for bagværk som altid var på bordene i rigelige mængder og det var "Schwarzer Peter". En meget sød u-bagt kage af kiks og kakao. Kakaoen blev opløst i palmin og i lag hældt over kiksene. Når det så var størknet, kunne man skære lagene i skiver, det var en meget brugt kage i disse mangeltider og børnene elskede den.

Når alle juleafslutninger var overstået, kunne far og mor endelig begynde at tænke på vores private jul.

Alt dette foregik, inden lærernes arbejde blev belyst af ekspertundersøgelser, inden fagforeningen så på brugte og ikke brugte katetertimer og mange andre u-ting! Man arbejdede for "sagens skyld", og sagen var alt det, der medvirkede til, at mindretallet i Sydslesvig trivedes bedst muligt. Det foregik inden, at økonomien krævede, at de små steder, som er grobunden for en fortsættelse af mindretallet, blev lukket.

JUL I KØBENHAVN I 1940'ERNE

Kirsten Jensen, Flensborg

Da vi var børn, boede vi i København. Man begyndte først at pynte til jul den 1. december, og den dag blev juletræet tændt på Rådhuspladsen. Vi gik ind på Rådhuspladsen for at være med til det. Træet var uendelig højt og de hundreder af lys skinnede så smukt i den mørke by.

Under juletræet var der en indsamlingsbøsse, hvor man samlede penge ind til julen og til sko til fattige børn. Andre steder i byen havde disse indsamlingsbøsser form som en gryde, som hang i jernlænker, og derover stod "Hold gryden i kog".
En fast bestanddel af julen var, at vi børn ville se stormagasinernes juleudstillinger. Alle stormagasinerne pyntede mindst et julevindue. Det var et specielt vindue, hvor der ikke var udstillet varer til salg, men der blot var nisser og vinterlandskaber med masser af (vat)sne. Nisserne var ofte mekaniske og udførte arbejder. De arbejdede på værksteder og hamrede og snittede. Eller de gjorde klar til julen og hentede juletræer i skoven, mens nissebørnene klippede julestads og moderen selvfølgelig var i køkkenet og bagte eller lavede mad. Eller et elektrisk tog kørte rundt og rundt gennem tunneler og over små stationer. Eller en stor nisse sad og spiste af et grødfad og hånden med skeen gik bestandig op og ned.

Vi skulle som børn altid en tur rundt i byen for at se disse julevinduer. Dengang var der seks stormagasiner, som kappedes om at finde på nye tableauer jul efter jul: Magasin, Illum, Crome & Goldschmidt, Messen, Daells Varehus og ude på Vesterbro: Havemanns Magasin. Det var en lang tur, vi gik til fods, det gjorde man dengang, og når jeg nu måler efter, kan jeg se, at turen har været på mindst otte kilometer.
Hjemme tænkte vi på julegaverne. Vi børn havde ikke så mange penge, at vi kunne købe store gaver til vores forældre. Så vi kiggede i alle butikkerne, om vi kunne finde nogle små ting, som vi kunne betale, eller vi prøvede at lave julegaverne selv. Af et stykke træ kunne vi lave en lysestage eller en knagerække – hvor vi dog hos isenkræmmeren måtte købe knagerne til at sætte på. Pigerne kunne sy, hækle og strikke, så i årenes løb blev det til mange grydelapper og små lyseduge.

Vi ville også pynte vores lejlighed til jul. Vores mor købte nogle grangrene, og vi børn flettede til grenene små julehjerter, musetrapper og stjerner, vi klistrede guirlander og lavede kræmmerhuse, som vi klippede ud af et stort færdigkøbt kartonark. Vi klippede også kravlenisser ud af store ark og satte dem op overalt i lejligheden.

En uge før jul kogte vores mor klejner (krumme Jungs). Ikke før, for hun sagde, at så ville vi bare spise dem inden jul.
Mor lavede dejen og rullede den ud og skar den i passende stykker med en klejnespore. Alle børn hjalp til med at vride klejnerne, derefter skulle de koges i en stor sort gryde i flydende palmin. Det lugtede ikke godt, men klejnerne smagte godt.

Dagen før jul gik vores far ud og købte juletræet, og så fik vi børn igen travlt, for vi skulle pynte træet. Far hentede julestadsen ned fra loftet, og der var altid noget, som vi skulle reparere eller lave nyt. Derefter skulle vi rydde op, for der skulle være fint til juleaften.
Vi hjalp til med at skrælle kartofler, og vi trak bordet ud og dækkede bord – med fine servietter med julenisser på. Så var vi klar til juleaften, når vores onkler og tanter, kusiner og fætre kom på besøg.
Det er oprindeligt skrevet, da et af mine børnebørn havde fået til opgave at få en af bedsteforældrene til at skrive om "jul i gamle dage".

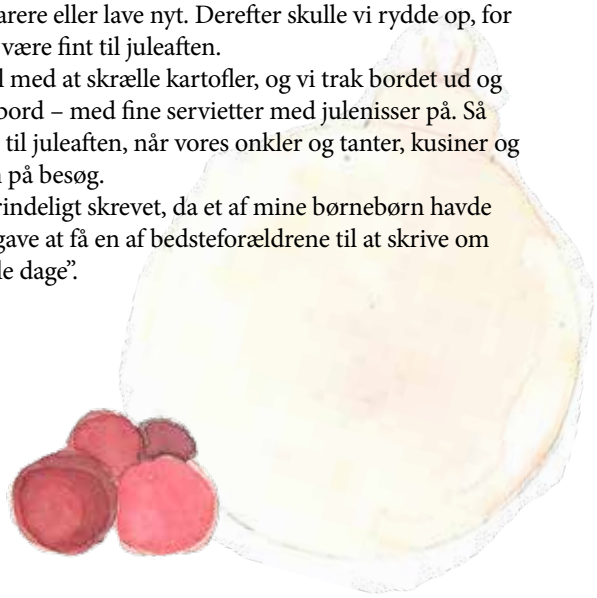

Billedet er fra Julemuseet Lillelund

GLÆDEN VED AT SYNGE

Alena Strelow, Valsbøl

Som 13-14 årig var jeg del af Ejderskolens lucia-piger. Korlederen er en af de bedste, jeg i mine mange års korsang har mødt, og dengang var det mig en kæmpe ære at være blevet optaget til luciapigerne.

Det var hårdt arbejde at være luciapige. Udover at vi selvfølgelig skulle synge exceptionel godt, skulle vi også kunne finde ud af at gå pænt - helst uden at brænde hinandens hår. Sidstnævnte blev heldigvis aldrig en realitet, imens jeg var luciapige.

Udover at vi sang til skolens julefest og i kirken på luciadag, sang vi også i forskellige (tyske) alderdomshjem og også i det lokale hospice. Vores korleder havde forberedt os lidt på, hvad vi kunne blive mødt med, når vi sang for ældre eller døende mennesker. Og alligevel blev jeg overvældet. Jeg husker det tydeligt den dag i dag, når jeg tænker tilbage til dengang.

Sang kan sprede glæde og forbindelser. Det er, hvad jeg husker fra dengang, og hvad jeg i dag er meget bevidst over, når jeg som præst inviterer til fællessang eller vi synger salmeklassikere i gudstjenesten.
Da vi luciapiger kom ind i spisesalen på alderdomshjemmet, sad de ældre helt stille og nærmest stirrede på os. Vi bar lyset ind i en ellers ret mørk tid og sang sange, de ikke forstod. De så på os og var som hypnotiseret. Lige indtil vi begyndte at synge "Es ist ein Ros´ entsprungen" /"En rose så jeg skyde", som både findes på dansk og tysk. Nu vågnede de ældre og begyndte at synge med. Deres ansigter fyldtes med store smil og nogle fik tårer i øjnene. Jeg skænkede det ikke den helt store opmærk-somhed dengang, men i dag kan jeg godt se, hvad det betød for disse mennesker. Vi fik genoplevet minder og gav dem en oplevelse, de ville kunne huske.

I dag er jeg meget bevidst om den glæde, som sang og fællessang kan give. Det forbinder os på tværs af alder og sprog.

Alena Strelow er præst for den Danske Menighed i Valsbøl, Medelby, Store Vi og Skovlund.

HVAD ER DET, DER GØR JUL TIL NOGET SÆRLIGT - OG DOG BÆRER BLUS VI MED GLÆDE

Kirsten Futtrup, Flensborg

De to sange repræsenterer familiens adventstradition på smukkeste vis.

”Hvad er det, der gør jul til noget særligt” var en sang som 9-årige Asbjørn bad om sidste år. ”Og dog bærer blus vi med glæde” er en sang som man i min familie har sunget i Lyksborg, da jeg var barn, og som vi stadig synger.
I familien mødes vi 1. søndag i advent og synger advent og julen ind. Det er for mig en meget betydningsfuld tradition. Alle aldre kommer og er med, fra de mindste til de ældste. I min barndom mødtes vi hos min farbror Hans Futtrup i Lyksborg og sang alle de advents- og julesange, vi kunne komme i tanke om. Ofte blev sangenes tekst og melodi diskuteret, og bl.a. ”Skyerne gråne” sang vi på to melodier og skiftede midtvejs, og det gør vi stadig. Der var et specielt nærvær disse eftermiddage, som satte sig dybt i mig. En tradition, som først mine forældre tog med til Esbjerg, og siden videreførte jeg den. De sidste mange år har jeg stået for traditionen og ført den tilbage til Sydslesvig.

Der har selvfølgelig været mange forskellige variationer af traditionen, men at samles omkring advents- og julesangene har altid været det centrale. De sidste mange år er en del familier kommet allerede fredag, nogle først om lørdagen, hvor de voksne om formiddagen har haft megen fornøjelse af en tur i det julesmykkede Flensborg. De mindste er blevet hjemme hos min mand Thorkild og mig. Kl.15 er ALLE (ca. 20) samlet i stuen hos os, med Højskolesangbogen, vores eget specielle advents-sanghæfte og traditionsgodter på bordet.

Her vælger familien, så alle har en sang. De mindste først og ofte er der flere runder. Der er ingen censur. Alle vælger efter lyst, og det er en meget broget buket af sange der vælges. Alle ved, at når det bliver Thorkilds tur, så vil han foreslå ”Stille Nacht, heilige Nacht” mindst på dansk og tysk, for sådan sang man den i hans barndomshjem. Historien om sangen julenat under 1. verdenskrig bliver repeteret. Forrige år foreslog børnebørnene, at vi først skal synge ”Glade jul” første vers på dansk, 1. vers af ”Stille Nacht” på tysk, 1. vers af ”Silent night” på engelsk. Derefter 2. vers af sangene, så 3. vers og slutte med 4. vers på dansk, og en ny tradition blev skabt. Stemningen er afslappet, der gnaskes og synges. Netop denne stund elsker jeg. Når så to krudtugler på 9 år kryber sammen i en stol og koncentreret synger med og udbryder ”jeg elsker at synge”. Ja, så er jeg lykkelig og julens bedste stund har indfundet sig. Det er det, der gør jul til noget særligt.

Opskrift på Luciaboller/Lussekatter

- 0,5 g safran *(Tjek indholdet i din pakke. Køb kun hele tråde. Læs mere om safran i blogteksten)*
- 2,5 dl sødmælk
- 1 æg
- 1/2 tsk. fint salt
- 25 g gær
- 600 g hvedemel (hold lidt tilbage til ældningen)
- 100 g blødt smør
- 75 g rørsukker (kan erstattes med almindeligt hvidt sukker)
- Til pynt og pensling
- 1 æg (så to æg i alt)
- 1 nip salt
- rosiner

*https://marinasmad.com/opskrift/luciaboller-skoenne-lussekatter-og-andre-luciabroed-til-luciadag/

Billedet er fra marinasmad.com

LUSSEKATTER

Marike Hoop

Lussekatter eller luciaboller er et traditionelt svensk bagværk, som bages og serveres på Luciadag den 13. december. Det karakteristiske ved bollerne er den gule farve, som skyldes safran.

Bollerne er kommet til Danmark fra Sverige, men menes, som så meget andet i julen, at have sin oprindelse i Tyskland og er ældre end luciatraditionen. Navnet Lussekatter tyder på, at brødet ansås for at være magisk og jager luciffer (djævlen) i skikkelse af katten bort. Men som altid kan man også finde andre forklaringer, som at vikingerne bagte brødet som offergaver til ære for Freja og hendes katte.

Jeg har her fået lov til at bringe en opskrift fra madbloggen Marinasmad* og siger mange tak for det. Marina har arbejdet meget med opskriften og der er masser af tips på hendes side, flere end vi har plads til her. Har du mulighed for det, gå endelig ind på marinamad.com, da der er meget spændende at hente.

Sådan gør du

1. Put 2 spsk. sukker i en montre og stød safranen til fint pulver sammen med sukkeret.
   TIP: Køb ægte safran i hele tråde. Safran skal være orangerød og der må ikke være nogle tegn på gule, hvide eller hølignede tråde imellem. Billig safran findes ikke, så hvis du har købt billig safran (fx på en ferierejse), er det ikke ægte. Køb aldrig stødt safran. Risikoen for at blive snydt er kæmpestor.
2. Mål dit smør af og skær det i små terninger. Lad det stå fremme på køkkenbordet i mindst 30 minutter.
3. Put de rosiner du vil bruge til at pynte luciabollerne i et lille glas med vand og lad dem stå til de skal bruges.

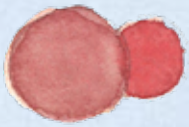

Dej til Luciaboller

1. Smelt ca. 25 g af smørret i en lille gryde og tilsæt lidt af mælken samt safransukkeret.
   Varm mælken op til lige før kogepunktet.
   Træk gryden af varmen og lad den stå i mindst 5 minutter.
2. Tilsæt resten af mælken og varm op til væsken er lillefinger varm.
3. Hæld den lune safran mælk i en skål og rør gæren ud i mælken.
4. Tilsæt æg og salt og rør det hele sammen.
5. Tilsæt sukkeret og rør rundt.
   Tilsæt det meste af melet.
   Vent med at røre rundt.
   TIP: Hold lidt mel tilbage til ældning.
   Ælter du på maskine, tilsættes alt melet med det samme.
6. Tilsæt resten af det bløde smør i små terninger.
   Arbejd smørret lidt ind i mel og sukker med fingrene.
   Rør dejen godt sammen.
7. Når dejen er sammenhængende, tager du den ud på et melstrøet bord og ælter den grundigt, til den er helt blank og smidig. Det er en nem og lækker dej at arbejde med.
   TIP: Pas på ikke at bruge mere mel end absolut nødvendigt. Når der er for meget mel i luciabollerne bliver de tørre.
   Dejen kan også ældes på maskine.
8. Når dejen er færdig ældet, sætter du den til hævning et lunt sted, til den får dobbelt størrelse.
   Det tager ca. 1 time.
   Brug en skål med tætsluttende låg eller film.
9. Tænd ovnen på 200° (jævnvarme) og sæt to bageplader klar med bagepapir.
10. **Sådan formes luciabrød:**
    Tag dejen ud på et let melstrøet bord og slå den let sammen. Del herefter dejen i lige store stykker, ca. 60-70 g. Lad dejstykkerne hvile i 5 minutter.

JULERENSDYR AF SUKKERSTOKKE

Linea Kjelstrup Hoop, Tønder

Jeg hedder Linea, og jeg er 8 år og bor i julebyen Tønder. Jeg elsker at være kreativ. Sidste jul lavede jeg nogle rensdyr af sukkerstokke. Dem brugte vi til at pynte julebordet og julegaverne med.

I dag vil jeg fortælle dig, hvordan du kan lave rensdyr af sukkerstokke.

Til 2 rensdyr skal du bruge:

- 2 sukkerstokke
- 2 små røde pomponer
- 4 brune piberensere
- 4 små plastikøjne
- Limpistol
- Saks

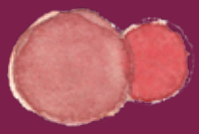

1. Fold et gevir rundt om sukkerstokken med dine piberensere. Du skal bruge to piberensere pr. stok. Se billede.
2. Lim pomponen på som næse
3. Lim øjnene på

Ta daa! Så er dit første rensdyr færdigt!

Mine rensdyr hedder Alma og Anders. Hvad mon dine rensdyr skal hedde?

Rigtig glædelig jul her fra julebyen,
Linea

SÅDAN HOLDER VI JUL

Kirsten Anthonisen, Harreslev

Herhjemme bliver der pyntet op til jul i ugen inden 1. søndag i advent.

Da jeg i mange år har sunget med i Torsdagskoret, skulle det gerne være på plads, inden koret afholder sine traditionelle julekoncerter. Hvert stykke julepynt har sin bestemte plads i huset.

Tidligere har vi og mine søskende samt vores familier holdt juleaften sammen med mine forældre. Julemaden var altid aspargessuppe (som kun min mor kunne lave den!), and med det hele og selvfølgelig også risalamande og mandelgave.

Siden mine forældre ikke er mere, har vi de første år efter deres død alle sammen holdt jul herhjemme hos os. Siden der nu også er kommet børnenes kærester og et barnebarn til, har vi de sidste år holdt jul i København, da begge børn bor og arbejder hhv. læser derovre. Det er stadig med and - vi kommer med maden - og risalamande med mandelgave, dog uden aspargessuppe (den tør vi ikke binde an med). Da både vores søn og kæreste arbejder indenfor det sundhedsfaglige, har de tit vagt i nogle af helligdagene, så det er nemmere for os at tage til København end for dem at tage til Sydslesvig for at holde jul.

Vores datter tager dog gerne med hjem til Sydslesvig efterfølgende for at mødes med sine tidligere skolekammerater. Men inden vi tager hjem til Sydslesvig, skal vi en tur over nogle af Københavns julemarkeder.

Efter juledagene er vi herhjemme et par dage, før vi tager i vores sommerhus ved den jyske vestkyst for at holde Nytårsaften. Her er vi så sammen med min mands familie. Allerede i løbet af efteråret er jeg på udkig efter små ting, der kan bruges til barnebarnets julekalender. For det tager tid at finde på 24 små pakker med lidt fornuftigt og brugbart indhold. Noget fremstilles selv – et par hjemmestrikkede sokker, hue og/eller vanter er jo ikke at foragte. Vi nyder sammenværet med vore kære og lader os normalt ikke stresse af den såkaldte fortravlede juletid. Det eneste, jeg savner, er vores eget juletræ, som vi herhjemme har "sparet væk", da vi jo næsten ikke er hjemme de dage.

Selvfølgelig står den også på julebag. Vores datter er rigtig dygtig til at bage, så hun står for konfekten, pebernødder og fedtebrød, mens min tjans er at bage brunkager, vaniljekranse, citronhjerter og "Zimtsterne" efter min mormors gamle opskrift.

Citronhjerter

- 3 æggeblommer
- 125 g sukker
- 2 tsk. vaniljesukker
- reven skal af 1 citron
- 1 knivspids bagepulver
- 200 – 250 g mandelmel

Æggeblommer, sukker og vaniljesukker piskes godt sammen, tilsæt reven citronskal, bagepulver og så meget af mandelmelet, indtil dejen holder sammen, resten af mandelmelet ældes i (pas på den ikke bliver alt for fast).
Dejen rulles ud på en bordplade med lidt flormelis eller mandelmel på, ca. ½ cm tyk.
Udstik hjerter og bag dem på plade i ca. 10 min ved 175° - 200°.

På de endnu varme hjerter smøres en glasur (ikke for tynd) af 100 g flormelis og 1 -1½ spsk. citronsaft.

EN HYLDEST TIL NATUREN, VINTEREN OG SOLHVERVET

Marie Buhl, Flensborg

Ideen til julemærkernes motiv kom ret hurtigt efter at SSFs billedudvalg tilbage i foråret spurgte Lisbet Buhl, om hun ville lave årets julemærke. Hun valgte at tage udgangspunkt i sin yndlingsjulesang »Juletræet med sin pynt«.
- Processen var ret sjov. Jeg startede med at sætte mig og læse teksten og sætte cirkler om alle billedord. Derfra valgte jeg tre grundmotiver, forklarer Lisbet.
Sangen er skrevet af Mogens Lorentzen, der blandt andet var forfatter, maler og illustrator. Sproget i sangen er derfor meget billedligt.

Lisbets udvalgte grundmotiver kommer fra strofen »kurve, kugler, fugle, flag, op og ned og for og bag«.
Ud fra dem valgte hun kurve, kugler og fugle, da de alle havde en mere eller mindre rund form som udgangspunkt. Flagene passede derfor ikke så godt ind med resten af motiverne.

Ud over grundmotiverne har Lisbet også brugt andre billedord fra sangen.
En kugle er udformet som en grankogle på grund af ordene »… er grangiveligt kogleri«. Og i både kurvene og kuglerne kan man finde såvel bøge- og egeblade og kviste, da sangen lyder »hilser os fra eg og bøg«.

I det hele taget har naturens motiver spillet en rolle i Lisbets julemærker.

- Skoven er med i mange af motiverne. Der er både blade, bær, kviste og fjer, forklarer hun.
Lisbet holder især af denne julesang, fordi den er netop det - en sang og ikke en salme.

- Den er meget verdslig og almindelig, med en naturnær tilgang til julen. Det synes jeg er meget dansk og nordisk. Og så er det også en solhvervssang, fortæller hun.
Derfor er en af kuglerne pyntet med gyldne farver og solhvervstegn.

Da hun havde fået styr på motiverne, begyndte Lisbet at udarbejde en farvepalet. Lisbet maler primært med akvarelfarver.

- Jeg kan lide, hvordan farverne flyder. Der er meget bevægelse i dem og det er forskelligt fra farve til farve. Nogle synker hurtigt, andre er flygtige, når de spreder sig, siger Lisbet og forklarer at for eksempel olie- eller akrylfarver som regel bliver, hvor man lægger dem.
Den endelige farvepalet er enkel og kølig, men med et håb forude.

Jeg valgte en vinterblå farve, der minder om vinterdage, hvor det selv midt på dagen ikke er helt lyst. Som kontrast valgte jeg varme farver, der viser forventningen om, at lyset kommer igen, siger Lisbet.

Julemærkerne er sat op sammen med Lisbeth Kochanski fra SSF´s copy og layout.

Det er et stort arbejde, at få det hele til at se pænt ud på et ark. Her har vi haft et rigtigt fint og kreativt samarbejde. Og resultatet er blevet et ark, der er fint og fungerer godt, siger Lisbet.

- Og så håber jeg, at julemærkerne vil bringe glæde og blive brugt flittigt, afslutter Lisbet Buhl.

Fakta:
Lisbet Buhl
Tidligere skoleleder på Sild Danske Skole
Nu billedkunstner og illustrator
Se mere på hjemmesiden
www.ateliernebenan.com

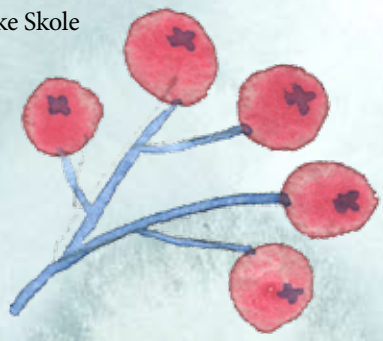

JUL I SYDSLESVIG

Julemærket fra Sydslesvig

2020

Kan købes på sekretariatet!

Julemærkesalgets overskud anvendes til Sydslesvigsk Forenings humanitære arbejde i landsdelen.

1 ark med 32 mærker

30 kr. / 4 EUR

Kravle julekugle-kurv-fugle

1. Farv din egen julekugle - kurv - fugl.
   Giv den et flot mønster.

2. Klip julekuglen- kurven -fuglen ud.
   Vær forsigtig med tæerne.
   Du kan lade lidt pap sidde rundt omkring dem.

3. Klip en flap, og bøj den langs den stiplede linje.

4. Lim flappen bag på julekuglen - kurven - fuglen.

5. Når flappen er tørret, er din julekugle- kurv - fugl klar til at hænge op.

Rigtig glædelig jul

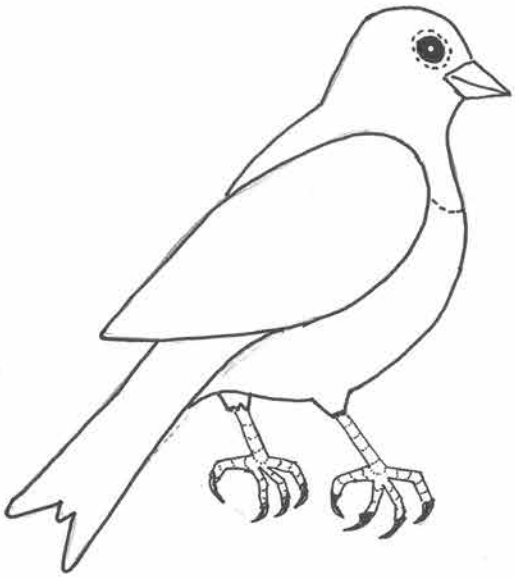

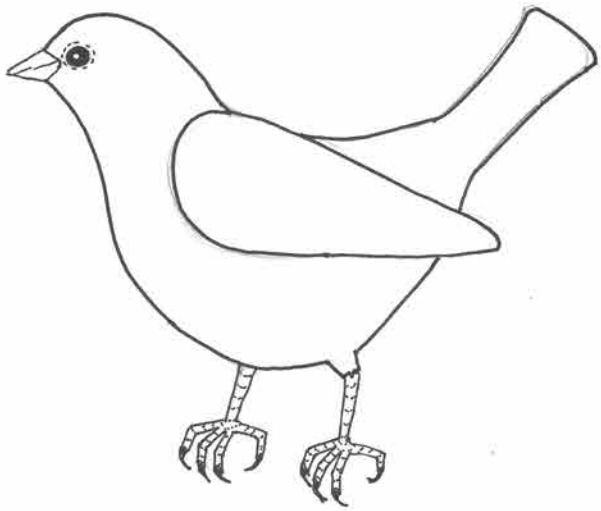

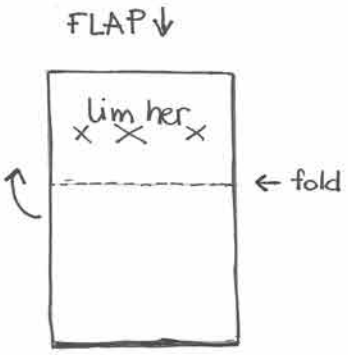

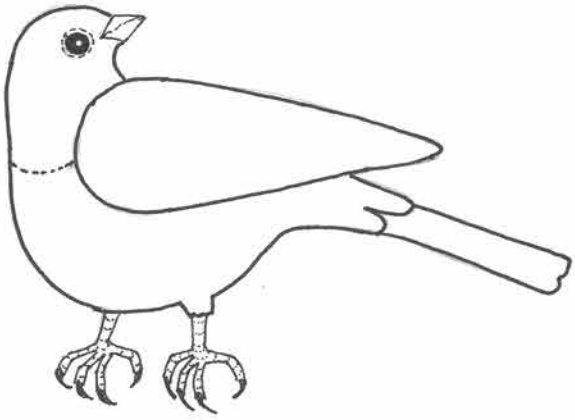

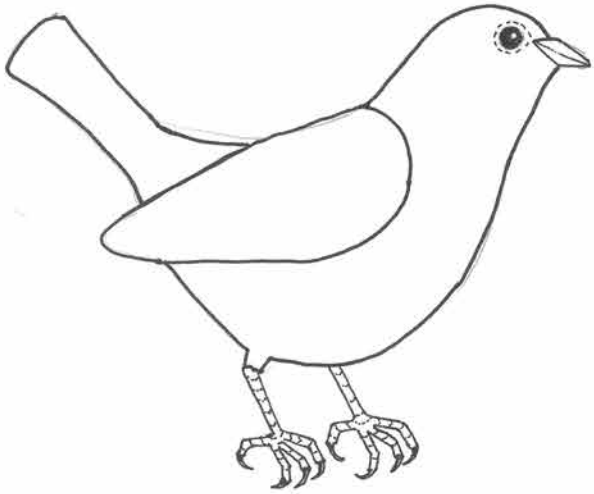

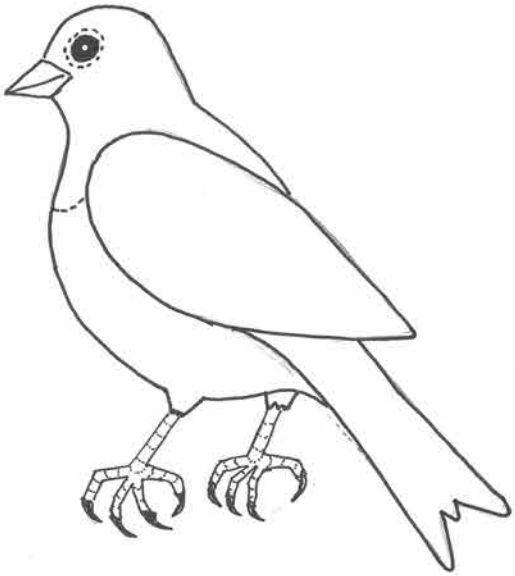

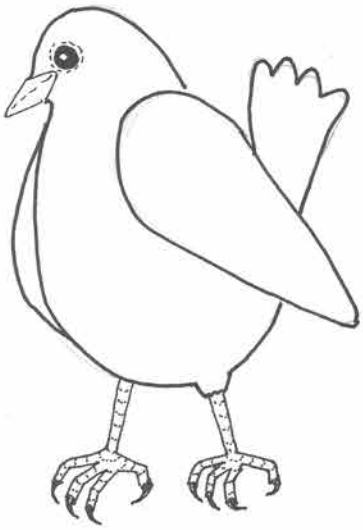

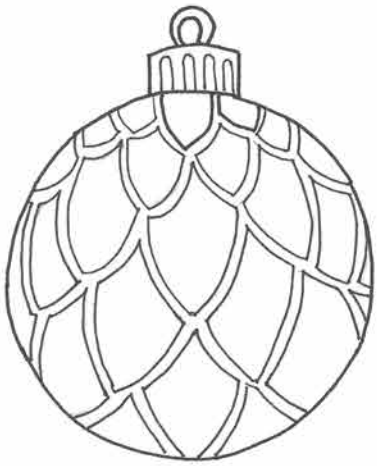

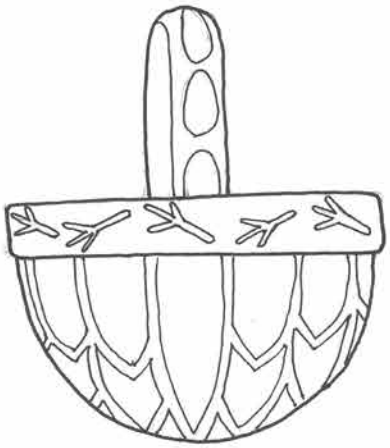

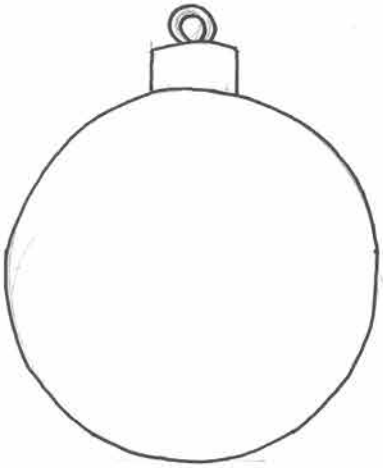

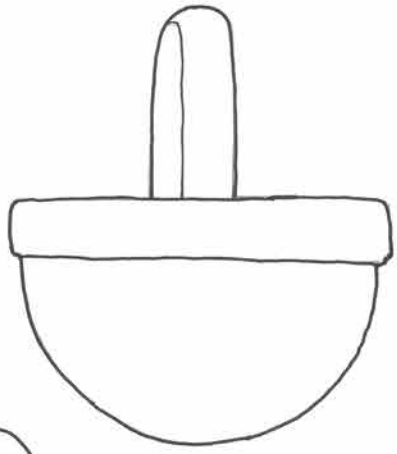

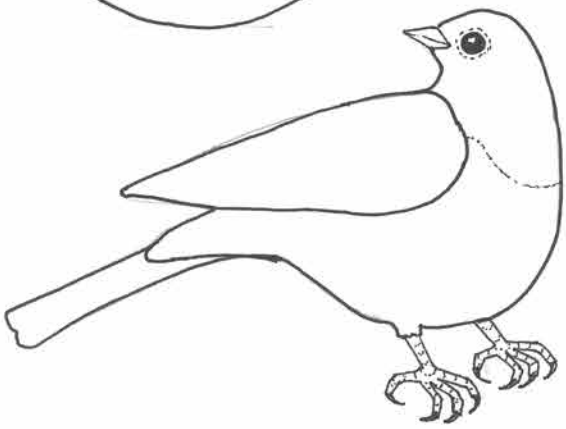

Lisbeth Buhl, juleu 2020

JULENEG

Marike Hoop

Da jeg var barn, var det at sætte juleneg op en del af julens traditioner. Jeg opfattede, at vi gjorde det for at fodre fuglene, men også, fordi det så flot ud i vinterhaven.

I Danmark kan man stadigvæk købe juleneg. Dem man køber i supermarkedet minder dog langtfra om de neg, som vi satte op og som man ser på gamle julekort. Et traditionelt juleneg er et tykt bundt af utærskede lange kornaks, ofte bruges havre. Neget blev sat på en pæl eller f.eks. bundet på et træ. Som mange af julens traditioner er juleneget af ukendt oprindelse. Der er dog flere bud på, hvorfor man satte negene op og hvordan begrundelsen for at gøre det, har forandret sig gennem århundrederne. Traditionen kan følges tilbage til første halvdel af 1700-tallet, men menes at stamme fra det tidlige bondesamfund. Juleneget var her en offergave ved høstens afslutning, man havde fået noget og gav noget af det tilbage til naturen og dens væsner. Ifølge Historie online ofrede man til Glosoen/Garvsoen, en fæl skabning, der ellers kom og lavede ballade juleaften. Man ofrede også for at sikre en god høst det efterfølgende år. Neget indeholder kerner med nyt liv og var dermed et frugtbarhedssymbol.

I asatroen var og er neget en gave til Thors bukke, et forsøg på at formilde tordenguden og dermed undgå lyn og torden og nedslag i gården med ildebrand til følge. Det var vigtigt at holde sig på god fod med Thor.
I 1800-tallet, da jul bliver en fast tradition med en fast form, blev juleneget et symbol på gavmildhed og flyttede ind som typisk illustration på alt fra julekort til julesnaps. Småfuglene, som både ses ved neget, men som også optræder som selvstændigt julemotiv, kan ses som symbolet på dem, man skal huske i juletiden, dem der er ude i kulden og har svært ved at finde føde. Jette Frölich, den kendte danske julepyntdesigner, har ofte fugle med i sin pynt. Hun siger »Vi skal være gode ved hinanden, og det vil jeg gerne have folk til at tænke over hele året. For mig symboliserer fuglene, at der er nogle mennesker, der ikke har det særlig godt. Det skal vi huske, og det ligger også i julebudskabet. "

Hvad så med neget i dag? Vi ved jo godt, at der er betydelig bedre måder at fodre vinterens småfugle på end at sætte neg op, da de fleste fugle ikke bryder sig om at spise de hårde korn. Alligevel er der måske en grund til at bevare traditionen med neget i haven på. Juleneget er et rigtig godt overvintringssted for insekter. Især de flyvende insekter, der først søger ly sent i december, kan have stor glæde af et neg. Så skulle du være så heldig at kunne købe juleneg eller have mulighed for at binde et selv, er det et godt og dekorativt insekthotel med en lang tradition bag sig.

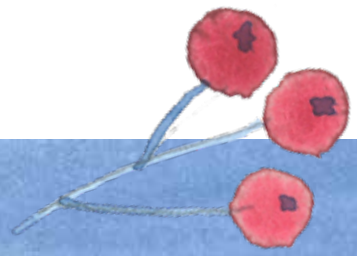

Læs mere her

- **blog.dengamleby.dk/julehistorier/tag/juleneg/Nymolle1900.dk**
- **www.berlingske.dk/bolig-bil-og-baad/en-julekunstners-sans-for-oppyntning**
- **http://www.historie-online.dk/temaer-9/arstidens-skikke-14-14-14/jul-32-32/julens-uhygge**

BEWUSST LEBEN / LEV BEVIDST

Kerstin Reich, Harreslev

Det er vores motto i butikken Patchwork Nordlicht, som vi startede med i 2017. For os har det i starten betydet, at vi gav afkald på plastemballage, så vidt som vi selv har indflydelse på det. Men vi syntes ikke, at det var nok. Derfor har vi tænkt over, hvad vi ellers kunne gøre for at mindske affaldsbjergene. Billederne i TV var skræmmende og er det stadigvæk. Vi ville også gerne have flere med på vognen, i første omgang ved at sige farvel til plast- og papirposer. Vi startede i det små ved at tilbyde syprojekter, der kunne være med til at støtte dette formål. Det blev til en masse poser og tasker. Bevidstheden for emnet blev vækket og vi fik flere gode ideer til emnet.

Genbrug er noget, vi tog fat på. Her syede vi klude til rengøring af gamle vaskeklude og håndklæder sammen med bomuld. Disse skulle erstatte en del køkkenrulle og reducere mikroplast fra klude i mikrofibre. Tøj og tasker fra gamle cowboybukser hittede ligeledes. Vi brugte de gamle bukser ligeledes til gulvtæpper, legetæpper til børn og yogamåtter. Vi overvejede, hvor vi ellers kunne erstatte engangsmateriale med noget vedvarende. Det blev til kaffe- og tefiltre i ostelærred, lommetørklæder og servietter. Vi fik syet en køletaske til transport af frysegods eller til undervejs. En mappe til dokumenter eller mønstre m.m.. Ligeledes fik vi syet små poser som handlenet, når vi var på markedet eller i en butik, der sælger varer i løs vægt. Her blev tanken født, at vi kunne sy mange af disse poser og forære dem væk på markedet i Harreslev. Tænkt og gjort. Vi er 20 medlemmer i vores quilteklub, der alle sagde ja til denne ide. Resteposen blev fundet frem og der blev syet 64 poser. Vi aftalte at gå på markedet den 06.12.2019 og give en pose til de personer, der lige var i gang med at sige ja tak til en plastpose til deres varer. De fleste blev meget overrasket over at få en gave. Der var et meget lille mindretal, der sagde nej tak, fordi de enten selv havde syet poser eller simpelthen ikke ville have dem. Nogle af de handlende bad selv om at få en pose til deres egne indkøb og alle bakkede op om vores ide. Vi afsluttede vores lille aktion med fælles frokost i vores butik med hjemmebagt brød og hjemmelavet marmelade. Vi blev hurtig enige om, at det havde været en god dag og at vi vil fortsætte vores vej med en mere bevidst levemåde hver især i sin hverdag.

Når vi holder fest eller kurser kan jeg se en forandring i form af hjemmelavet mad, dækkeservietter og servietter i stof, ingen kommer med plastposer eller engangsemballage. Et af vore næste emner er, at pakke gaver i genbrugsduge, tasker og poser. Det bliver en udfordring idet vi overrækker gaven med: "indholdet er din, indpakningen er min". Indtil nu har det fungeret fint. Det er dog en omtænkning, der skal sættes i gang.

I disse coronatider har vi ikke haft så mange møder og kurser. Vi har dog formået at holde sammen, idet klubben har sin egen WhatsApp gruppe.

I marts og april har quilteklubbens medlemmer været flittige til at sy masker som Dansk Sundhedstjeneste og andre fik gavn af. I juli fik vi holdt en aldeles hyggelig sommerfest udendørs med fint vejr. Lige nu mødes vi kun i små grupper med maksimum op til 5 deltagere.

Jeg kan kun sige, at jeg er stolt over at have en quiltegruppe, der har lyst til at sy og er med til at skabe forandring til det gode.

Patchwork Nordlicht
Kerstin Reich
Achter de Möhl 3D
24955 Harrislee

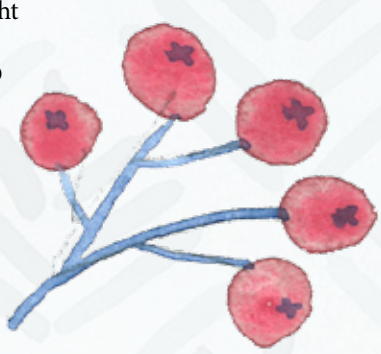

Her kommer der en opskrift på en madpakkedug:
Vi har syet den i coronatiden, fordi vi lige pludselig var mere undervejs i naturen. Madpakken skulle med, men måtte ikke fylde for meget og vi ville undgå at bruge plast og anden engangsforpakning. Denne dug kan tørres med en klud eller vaskes i maskinen. Den fylder ikke meget i dit skab selv til mange madpakker.

Færdig syet

Med indhold. Bakken sørger for stabilitet.

Foldes sådan

Velbekomme

Madpakkedug

Materiale:

Vinyldug (beschichtete Baumwolle)	30 x 50 cm og 35 x 16 cm
Yderstof i bomuld	30 x 50 cm og 10 x 7 cm
S133, stabilt vliseline	16 x 13 cm
Velcrobånd	14 cm

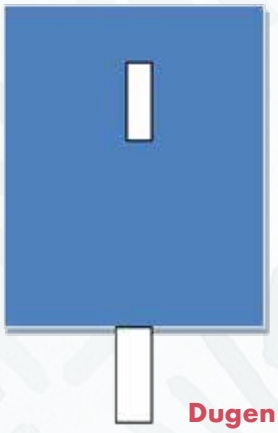

Dugen fra retsiden

Vejledning:

Den bløde del af velcrobåndet sys på ydersiden af bomuldstoffet.
Mål 7,5 cm ned mod midten fra den korte side og sy det på.
Sy et bånd fra stofstykket på 10 x 7 cm, idet du syr en søm på langsiden og den ene korte side. Vend.
Sy 6 cm af det ru stykke velcrobånd på dette bånd.
Sy nu vinyl- og stofstykket sammen.
Husk en vendeåbning. Velcrobåndet skal sys med i.
Se tegningen. Siden med velcrobåndet vender nedad.
Sy en stikning hele vejen rundt.

Den lille bakke:

Brug nu vinyldugstykket på 35 x 16 cm. Buk de smalle sider ind med 1 cm. Fold stoffet på midten af den lange led ret mod ret og sy en søm langs de to sidelinjer. Vend så retsiden kommer ud og ombukket nu ligger på indersiden.
Stykket i S133 sættes ind i dettee bakkestykke. Sy en søm på den åbne side som dermed lukker bakkestykket.

©Patchwork Nordlicht

DET FØRSTE MENNESKE PÅ DANEVIRKE

Lars Erik Bethge, Museumsleder

Danevirke er danmarkshistoriens største skat. Den er måske ikke så værdifuld som kronjuvelerne, så betydningsfuld som Gundestrupkedlen eller så fascinerende som Tollundmanden. Men fæstningsanlægget Danevirke er det første håndgribelige spor af det, der blev til Danmark. Og med sin samlede længde på næsten 30 km er det rent bogstaveligt det største fortidsminde, som danskerne har præsteret.

Det danske mindretals Danevirke Museum har netop udgivet en bog om anlæggets spændende historie. Den giver et indblik i, hvad der er det særlige ved dette anlæg, hvad der er sket her op igennem historien og hvorfor det har en så stor betydning for danskerne. Opgaven er ikke ny. Lige siden middelalderen har mennesker prøvet at finde ud af, hvad der stikker bag dette gådefulde anlæg, som siden oldtiden lukker af for Jylland midt i Sydslesvig. Det er nærmest som om Danevirke har spærret sig imod at afsløre sine hemmeligheder. Men i de sidste årtier har videnskaben kunnet fravriste det en mængde ny informationer.

Et enestående fund

Den nyeste og en af de mest fascinerende er en teglsten. Nu er det ikke helt usædvanligt, at finde mursten ved volden. Ved Danevirke blev der i anden halvdel af 1100-tallet rejst Danmarks første og største teglstensbygningsværk: Valdemarsmuren var ca. 4 km lang og 5-7 meter høj. Den er indtil i dag Nordens største fæstningsværk og har krævet flere millioner af de brændte sten. Men denne mursten, som en restaurator fandt i september 2020, er noget helt særligt, fordi den giver det første umiddelbare billede af et menneske ved Danevirke.

I løbet af tiden har arkæologer i Danevirke udgravet redskaber, som mennesker har brugt til at bygge volden. Der er også dukket byggemateriale og handelsvarer op, som mennesker har transporteret langs volden og gennem porten. Men et umiddelbart spor efter et menneske er hidtil uset. Så det var en lille sensation, at restauratoren fandt en mørk sten med et menneskeligt fodaftryk, mens hun var i gang med at forberede murkronen til et beskyttende lag af

Valdemarsmuren var oprindeligt 4 km lang og op til 7 m høj. I dag er ca. 80 m frilagt i Danevirke Arkæologiske Park (Foto: DAMU/Tim Riediger)

nye teglsten. Og det var et enormt lykketræf, at stenen blev fundet før den blev muret inde igen. (I mellemtiden er den blevet udtaget til konservering, så vi vil kunne præsentere den på museet en skønne dag.)

Leg eller alvor?

I Valdemarsmuren er der tidligere fundet teglsten med aftryk af dyr: svin, katte, hunde, fugle og andet kræ som er løbet rundt på arealet, hvor teglproduktionen foregik. Over et stort område har firkanterne af ler ligget til tørre, inden de blev brændt til tegl. Dyrene må være løbet henover, mens de endnu var friske. Muligvis er det menneskelige fodaftryk opstået på samme måde.

Det, der gør det særligt spændende, er at aftrykket formentligt stammer fra et barn. Lad os bare kalde barnet Tyre, for sådan kunne man fint hedde i 1160erne. Tyre må have levet i området omkring Danevirke i den tid, hvor Valdemarsmuren blev bygget.

Ved Hovedvolden i vore dages Gemeinde Dannewerk blev der dengang produceret op til 6,5 millioner sådanne teglsten. Formentlig er Tyre ved denne lejlighed trådt på en af de ufærdige mursten og har efterladt det fine aftryk af sin forfod med tæerne i leret. Med hvorfor Tyre var tilstede i dette øjeblik, der er frosset ned (eller måske mere passende: brændt) for eftertiden, kan vi kun gisne om.

Der er hidtil ikke fundet bopladser tæt på volden, så det er ikke sikkert, at hun bare tilfældigvis levede her. Måske var hun med mor på arbejde og legede i området, fordi hun kedede sig - morede sig med at trykke foden ned i den

I 2020 blev der foretaget en omfattende restaurering af Valdemarsmurens synlige ruin. Ved denne lejlighed blev det sensationelle fodaftryk opdaget. (Foto: DAMU/Tim Riediger)

kølige, bløde masse for at se aftrykket. Måske legede hun også med andre børn i vild leg henover området og fik et ordentlig omgang skældud for at jokke i leret.

Men formodentlig er baggrunden mere alvorlig. Det er nok mere sandsynligt, at barnet selv var involveret i at forme den enorme mængde ler til de ensartede firkanter. Undersøgelser andetsteds har vist, at det nok ikke har været usædvanligt, at børn i Tyres tid måtte hjælpe til med at producere de tunge mursten. Det vi i dag kalder børnearbejde, var alt andet end usædvanligt her hos os i middelalderen.

Margrethes vold

Her i "corona-året" 2020, hvor troen på de mest absurde myter og sammensværgelser vender tilbage, skal der dog også nævnes en helt tredje mulighed: at det slet ikke var tale om et barn, men en dværg. En regional myte fortæller, at Danevirke blev bygget af Margrethe Sprænghest. Denne resolutte kvinde, der på tysk kaldes Margrethe Sambiria eller Swarte Gret (sorte Grethe), var Danmarks dronning i midten af 1200-tallet. Sammen med sin søn Erik Klipping førte hun middelalderens sidste krig for at genindlemme hertugdømmet Slesvig i det danske kongerige (hvilket mislykkedes). Myten beretter om, at Margrethe har søgt djævelens hjælp, og fik bygget Danevirke på en enkelt nat ved hjælp af tusind små dværge. Til gengæld må hun som genganger den dag i dag ride op og ned ad volden klædt i sort på en hvid hest. Muligvis er jo en af dværgene kommet til at træde ved siden af…

I alt fald gemmer Danevirke fortsat på store hemmeligheder. Dem kan man læse om i den nye bog "Danevirke – Danmarks fødselsattest og verdens kulturarv", som må siges at være den ideelle julegave for alle, som interesserer sig for regionens historie og tidligere tiders konflikter mellem Danmark og Tyskland.

"Danevirke – Danmarks fødselsattest og verdens kulturarv" kan bl.a. købes på Danevirke Museum og Flensborghus og bestilles på hjemmesiden www.danevirkemuseum.de. Bogen er samtidig udkommet i en tysk udgave. Begge bøger har 100 sider og koster 14 euro.

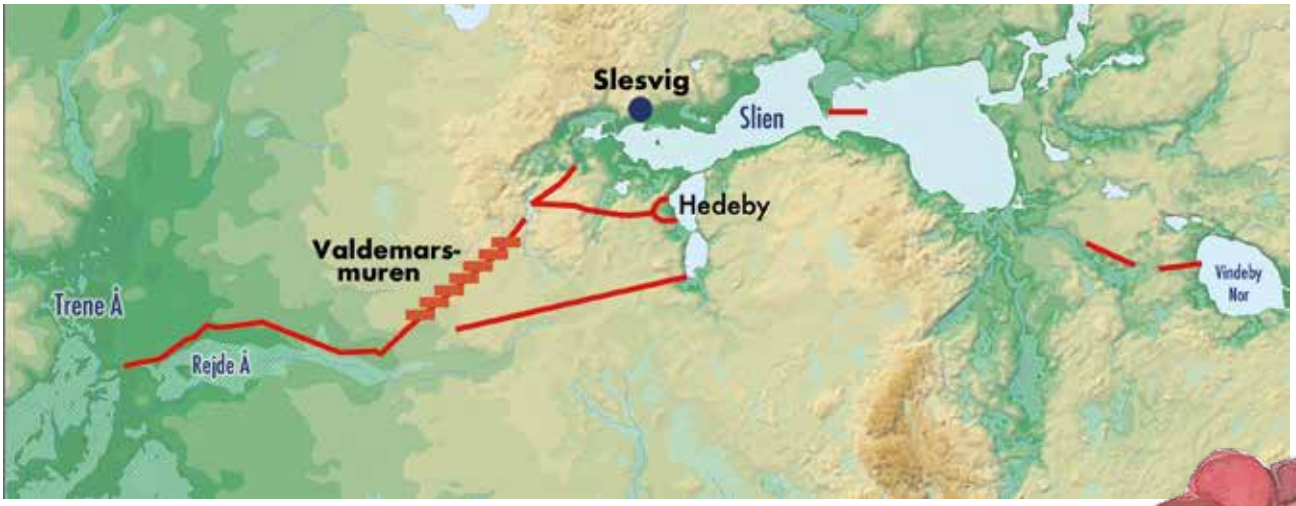

Kort over Danevirke med Valdemarsmuren (Grafik: Archäologisches Landesamt SH/DAMU)

Fodaftrykket blev fundet på Valdemarsmurens krone i 2020 (Foto: Julika Heller/DAMU)

OPSKRIFT NISSEHUE

Rebekka Drewes, Bad Waldsee

Opskriften er lavet til julehæftet 2020.

Størrelser:	Barn (hovedomkreds 45-50cm)
	Junior/voksen (hovedomkreds 50-55cm)
Mål:	Omfang: 40cm (50cm)
Garn:	2 nøgler Drops Big Merino 75m/50g
	(voksenstørrelsen brugte præcis 100g. Køb eventuelt et nøgle mere for en sikkerheds skyld)
	Alternativer er fx:
	Drops Nepal 75m/50g
	Lana Grossa Bingo 80m/50g
	Katia Merino Aran155m/100g
Pinde:	Strømpepinde 4 og 5 og eventuelt rundpinde 40 cm 4 og 5
Andre materialer:	9 (10) maskemarkører, hvorfra en udskiller sig til omgangs begyndelsen
Strikkefasthed:	I glatstrik: 17 masker og 26 rækker 10 cm x 10 cm.
	Passer strikkefastheden ikke, må der prøves med finere eller grovere pinde

Forkortelser:

m - maske
dr - drejet ret
omg - omgang(e)
vr - vrang
sm - sammen
glatstrik - alle masker strikkes ret
mm - maskemarkør
* * - gentag anvisningen mellem stjernerne

Hele huen strikkes rundt på rundpinde eller strømpepinde. Slå 70 (88) m op på pind 4 og strik drejet rib (1dr,1vr) 3 (4) cm. Sæt mm ved omgangens begyndelsen. Skift til pind 5.Strik 7 (10) cm i glatstrik. Strik en omgang, hvor der sættes 9 (10) yderlige maskemarkører jævnt fordelt: Strik * 7(8) r, sæt mm*.

1. Udtagningspind: Strik * 5(6) r, strik 2 r sm, slip mm*. =10 (11) indtagninger, 60 (77) m. Strik 4 (5) cm i glatstrik.
2. Udtagningspind: Strik * 4(5) r, strik 2 r sm, slip mm*. =10 (11) indtagninger, 50 (66) m. Strik 4 (5) cm i glatstrik.
3. Udtagningspind: Strik * 3(4) r, strik 2 r sm, slip mm*. =10 (11) indtagninger, 40 (55) m. Strik 4 (5) cm i glatstrik.
4. Udtagningspind: Strik * 2(3) r, strik 2 r sm, slip mm*. =10 (11) indtagninger, 30 (44) m. Strik 4 (5) cm i glatstrik.
5. Udtagningspind: Strik * 1(2) r, strik 2 r sm, slip mm*. =10 (11) indtagninger, 20 (33) m. Strik 4 (5) cm i glatstrik.
6. Udtagningspind barnestørrelse: Fjern mm, når du kommer til dem bortset fra den som markerer begyndelsen af omgangen. * 1 r, strik 2 r sm*, 2 r. = 6 indtagninger, 16 m. Strik 5 cm i glatstrik.
7. Udtagningspind Voksenstørrelse: Strik * 1 r, strik 2 r sm, slip mm*. =11 indtagninger, 22 m. Strik 4 (5) cm i glatstrik.
8. Udtagningspind barnestørrelse: * 1 r, strik 2 r sm* = 5 indtagninger, 11 m. Strik 4 omgange i glatstrik.
9. Udtagningspind Voksenstørrelse: Fjern mm, når du kommer til dem bortset fra den som markerer begyndelsen af omgangen. * 1 r, strik 2 r sm*, 1 r. = 7 indtagninger, 15 m. Strik 5 cm i glatstrik.
10. Udtagningspind barnestørrelse: * 1 r, strik 2 r sm*, strik 2 r sm. = 4 indtagninger, 7 m. Strik 3 omgange i glatstrik.
11. Udtagningspind Voksenstørrelse: * 1 r, strik 2 r sm* = 5 indtagninger, 10 m. Strik 5 omgange i glatstrik.
12. Udtagningspind Voksenstørrelse: * 1 r, strik 2 r sm*, 1 r. = 3 indtagninger, 7 m. Strik 3 omgange i glatstrik.
13. Træk garnenden gennem de sidste 5 (6) m, træk sammen, og hæft enderne godt.
    Lav en pompon eller en kvast, og sy den fast i enden af huen.

Rebekka Drewes er tysk, men hun har stærke forbindelser til det danske mindretal og Danmark. Hun har boet, læst og arbejdet i Danmark. Hun har i 10 år boet i Flensborg og var i den tid del af en gruppe strikkepiger, som mødtes månedlig til dansk strikkeaften. Aktivitetshuset brugte hun jævnligt, især til sysleaftener. Gennem at deltage i den store Strikkedyst i 2015 lærte hun endnu flere danske strikkere at kende.

Sammen med sin mand og tre katte bor hun nu igen i Sydtyskland, hvor hun er opvokset. Hun arbejder til dagligt som ergoterapeut og ellers strikker hun stadig meget og skriver strikkeopskrifter.

Du kan finde hende her:

På Ravelry: https://www.ravelry.com/designers/rebekka-drewes
På Facebook i gruppen „Rebekkas romantiske strik“
På Instagram som „Rebekka.Ravels“

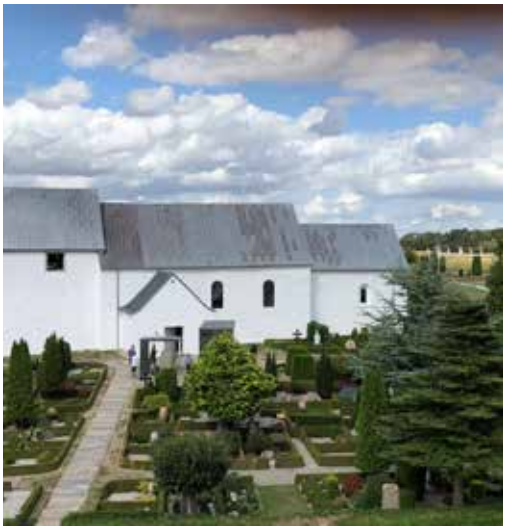

JELLING, ET BESØG VÆRD

Marike Hoop

Mange har sikkert været i Jelling og set "Danmarks dåbsattest", men hvis besøget har været før 2013, så kan jeg anbefale, at man tager turen igen.

På en meget imponerende måde er monuments området blevet fornyet. Landskabsarkitekt Kirstine Jensens tegnestue har i samarbejde med kunstner Ingvar Cronhammer skabt et stort grønt rum med luft omkring gravhøjene, runestenene og kirken. Byen, som havde gnavet sig ind på området, er blevet trængt tilbage. Historiens spor er blevet fremhævet med markeringer, bl.a. er skibssætningen omkring Thyras gravhøj markeret og den 360 x 360 m store palisadeafgrænsning fra 900-tallet er mærket op med hundredvis af betonstolper. Jeg fik fornemmelsen af at stå og gå midt i historien. Det historiske skift, der er sket her, med en blød overgang mellem vikingetidens tro og ritualer og kristendommens, tydeliggøres.

Hertil kommer et oplevelsescenter med en unik og supermoderne digital sanseoplevelse, der handler om vikingernes liv og levned. Oplevelsescenteret er gratis og egnet til alle aldre.

Folkefesten i Jelling

"Grænser og national identitet før, nu og i fremtiden" er overskriften på Folkefesten i Jelling, der skulle have været afholdt den 24. – 25. april 2020, og nu er udskudt til 23. – 24. april 2021 på grund af coronakrisen.

Folkefesten i Jelling bliver en nyfortolkning af de folkefester, der var populære både før og efter Genforeningen i 1920. Særligt børn og unge er i fokus og inviteres til at give deres bud på, hvilken betydning grænse vil få for vores fremtidige identitet. Der vil bl.a. være debatarrangementer, masser af musik for børn og for voksne, fællessang, Sigurd Barrett spiller og fortæller om Genforeningen, sport og ridning, dilemmaspil og dramatiseringer for børn og unge, Christian 10. til hest, fortællinger og udstillinger m.m.
Der kan købes genforeningsmad og genforeningsøl.

https://graenseforeningen.dk/genforeningen-2020/udskudt-folkefest-i-jelling-2020

JELLINGSTENENE

Carsten Lauridsen, Bruxelles

I Jelling, der ligger lige i nærheden af Vejle, finder man en af de vigtigste kulturelle og historiske skatte i Danmark - den lille og den store Jellingsten. Jellingstenene er på Unesco's verdensarvsliste sammen med blandt andre pyramiderne i Egypten og Stonehenge i England, så de er bestemt et besøg værd.

Begge sten er fra 900-tallet og vidner om overgangen fra den hedenske vikingetid til den kristne middelalder.

Den lille Jellingsten er fra ca. 950 og dermed den ældste af de to. Den er rejst af kong Gorm den Gamle til minde om hans hustru Thyra. "Danmarks pryd" står der på stenen, så hun har nok været smuk og han forelsket. Stenen er den ældst bevarede danske kilde, hvor Danmark nævnes ved navn.

Den store Jellingsten har kong Harald rejst over sine forældre Gorm og Thyra - og huskede da også lige at nævne sig selv, nu han var i gang:

Harald konge lod gøre disse kumler efter Gorm sin fader og efter Thyra sin moder - den Harald som vandt sig Danmark al og Norge og gjorde danerne kristne.

Den store Jellingsten er formentlig blevet rejst mellem 960 og 985. Det er både en mindesten om det gamle kongepar og en påmindelse om, hvem der er konge i landet. Harald Blåtand døde omkring år 986.

Den store Jellingsten blev desværre udsat for graffiti i starten af 2011, men kunne heldigvis reddes. Allerede inden havde Kulturarvstyrelsen besluttet at beskytte stenene, der var blevet porøse på grund af vind, vejr og forurening. I slutningen af 2011 satte man dem i glasmontre for at beskytte dem mod vind og vejr – og graffiti.

De to store høje man ser ved kirken i Jelling kaldes Nordhøjen og Sydhøjen. Nordhøjen er den ældste og indeholder et gravkammer, som nok blev bygget 958-59. Kernen i Nordhøjen består af en meget ældre høj fra bronzealderen, som man i vikingetiden har udbygget. Alt indholdet i Nordhøjens gravkammer og den døde blev fjernet allerede i vikingetiden. Sydhøjen er den største af de to høje. Den blev opført omkring 970 og har ikke været brugt til begravelse.

Den nuværende Jelling Kirke blev opført omkring 1100. Arkæologiske udgravninger i 1970'erne viste, at der tidligere har stået tre trækirker. Under gulvet i den første trækirke fandt man et gravkammer af egetræ. Det indeholdt resterne af en genbegravet mand på 40-50 år. Den døde kan være kong Gorm den gamle, der blev flyttet fra Nordhøjen for at få en kristen begravelse i trækirken. Et lille stykke sterling sølv indfældet i gulvets udsmykning viser, hvor Gorm den gamle ligger.

DER JULES I AFTÆGTEN PÅ SOPHIEGÅRD

Marike Hoop

Når december nærmer sig, synes de, at de skal i gang, Line og Jytte, som kommer og pynter op til advent i aftægten ved Sophiegård i den nordligste del af Oversø Kommune. Kjeld Beck, som bor i huset, vil dog helst, at det først skal blive december, men så er der ellers frie tøjler for pigerne. De må pynte lige så meget, som de har energi og pynt til.

Kjeld Beck er farfar til én af pigerne, Line, og hun har sin veninde Jytte fra nabogården med, når der skal pyntes. Det er en stor begivenhed for de to, når de mange kasser kommer ned og nisser og engle myldrer ud af kasserne. Og selv om pigerne i den alder har travlt med både skole og fritidsaktiviteter, så bruger de en hel eftermiddag på pynteriet og har det skægt samtidigt. Line og Jytte går vældig op i at anbringe de store mængder af julepynt i det lille fine hus og det gør de med stil. Og selv om nisserne hører til på sofaens ryg og englene skal stå i vindueskarmen mellem stuen og vinterhaven, så er der ingen faste pladser i selve opstillingen, den må godt variere fra år til år.

Og Kjeld nyder at lade børnene bestemme og at have dem hos sig i aftægten hele eftermiddagen. Resten af december kan han nyde resultatet af Line og Jyttes anstrengelser.

Fotos: SSF

RÜTTING OG LEDVOGTERNE

Maike Lohse, Flensborg

Mange ældre i Sydslesvig kan huske, hvordan Hans Rütting i 1960´erne rejste rundt i vores landsdel og holdt spændende lysbilledforedrag om sine rejser. Vi, der hørte ham, fik altid en invitation til at komme på besøg i København og være med ved "ledvogterne".

Det lød lidt underligt, og hvem var manden i det hele taget? Og var der ikke også en smuk skuespiller, kendt helse- og naturaktivist, politiker samt forfatter ved navn Barbara Rütting, som døde her i foråret 2020 som 93-årig?

Hans Rütting var født i Berlin i 1905 og blev uddannet som bibliotekar. I nazitiden samledes en flok unge mennesker, som diskuterede de politiske udviklinger og gjorde nar ad personerne bag. Til en sammenkomst skrev Rütting en smædevise om nazismen og dens førere. Der var en stikker i kredsen, og Rütting måtte flygte over hals og hoved. Under dramatiske forhold nåede han til det fredelige Danmark, hvor han kunne bosætte sig på Fyn. Her lærte han bl.a. Grundtvig at kende. For at kunne tjene til dagen og vejen begik Rütting den letsindighed at tage tilbage til Berlin for at hente sine Mester-Jakel-dukker. Det lykkedes - omend under største fare, og han rejste siden rundt med sit dukketeater (med det arbejde tog han ikke jobbet fra nogen andre) og kunne samtidig oplyse om udviklingen i Tyskland, hvor folk i Danmark dog knap nok troede på, at det var så galt.

Under Danmarks besættelse skete der det, at han af det danske politi blev overgivet til besættelsesmagten. Politiet troede ikke, der ville ske ham noget. Han måtte tilbringe et par år i fængsel Plötzensee i Berlin, det fængsel, hvor adskillige modstandsfolk blev henrettet. Aldrig vidste Rütting, hvornår det måske ville blive hans tur.

Da krigen og terrorregimet lakkede mod enden, lykkedes det ham i kaosset at komme ud af fængslet. Til fods drog han gennem landet og opsøgte bl.a. et lærerpar, han kendte. De havde en ung datter, som holdtes skjult for russerne. Det er en kendsgerning, at de unge kvinder ellers blev voldtaget. Forældrene bad Hans Rütting om at tage pigen med. Det lykkes for de to med møje og besvær at komme til Flensborg.

Her følte Rütting et fællesskab med sydslesvigerne som sine lidelsesfæller: "Vi havde begge samme længsel: hjem til Danmark, samme håb, samme skuffelser ", som han skriver i "Vejen til Danmark".

I Flensborg var Rütting med sine sprogkundskaber med til at registrere flygtningene fra østområderne og var forskrækket over deres fastholden ved nazismen. Rütting blev desuden musik- og teateranmelder på Flensborg Avis. Det trak dog i ham for at komme til Danmark, hvilket ikke var helt let. For at få lærerdatteren med til Danmark, giftede de to sig. Der var dog også en del følelser involveret fra Rüttings side. Måske fra begge sider. Men livet ved siden af den ældre intellektuelle og i et fremmed land var ikke nemt for den unge kvinde. Hun rejste tilbage til Tyskland, beholdt sit giftenavn og blev den før nævnte kendte Barbara Rütting.

I København skrev Hans Rütting anmeldelser, kronikker og kommentarer. Desuden berettede han om sine oplevelser fra rejser i mange lande og fremmede kontinenter ved foredrag i forsamlingshuse og i radioen. Den diskussionslystne ungdomsbevægelse, han var del af i Berlin, skabte Rütting nu også i Danmark, nemlig "Ledvogterne". Det lidt besynderlige navn kom frem ganske tilfældigt. Engang, da Hans Rütting blev spurgt, for hvilken avis han skrev, sagde han spontant: For Jyske Ledvogtertidende. Den historie blev hængende, og sammenkomsterne i hans hus på Vangedevej blev nu til ledvogterbevægelsen, selvfølgelig med at stort glimt i øjet.

I tidens løb blev der udviklet et hierarki af alskens titler og embeder med Rütting som ærkeledvogter. Visse store fester i løbet af året dannede højdepunkter, som fx L-dagen (= ledvogteredagen), hvor man på Kristi himmelfartsdag mødtes på toppen af Vor Frelsers kirke i København. Bagefter glædede stedets organist (især i de senere år) os ledvogtere med en lille orgelkoncert. Om aftenen var der så "kultisk offermåltid", en fin fest med mad og drikke og med visse faste rituelle punkter.

Hans Rütting havde i fængslet lært flere spændende mennesker at kende, selvfølgelig alle modstandere af naziregimet. Han opdagede, at de mennesker, der var fæstnet i troen, og det især i den katolske tro, klarede sig bedst gennem strabadserne. Som det belæste og nysgerrige menneske han var, nærmede han sig efterhånden katolicismen og konverterede sidenhen.

I ledvogterhuset på Vangedevej færdedes mange meget forskellige mennesker, og diskussionerne gik højt. Rütting elskede at udfordre os unge mennesker intellektuelt. Vi er mange, der har bidt skeer med ham, især hvad rationel tænkning kontra tro angår. I ledvogterhuset kunne man møde både kendte, ansete personer og underlige løjerlige typer, tildels meget musikalske mennesker. Vores egen Willy-August Linnemann og hans kone Lisbeth var hyppige gæster Man kunne møde Jacob Kronika, Ole Sarvig, pater Cyrill, biskop Martensen og prins Peter. Men grundstammen var alle os ledvogtere, der var under uddannelse eller havde fundet arbejde i København.

→

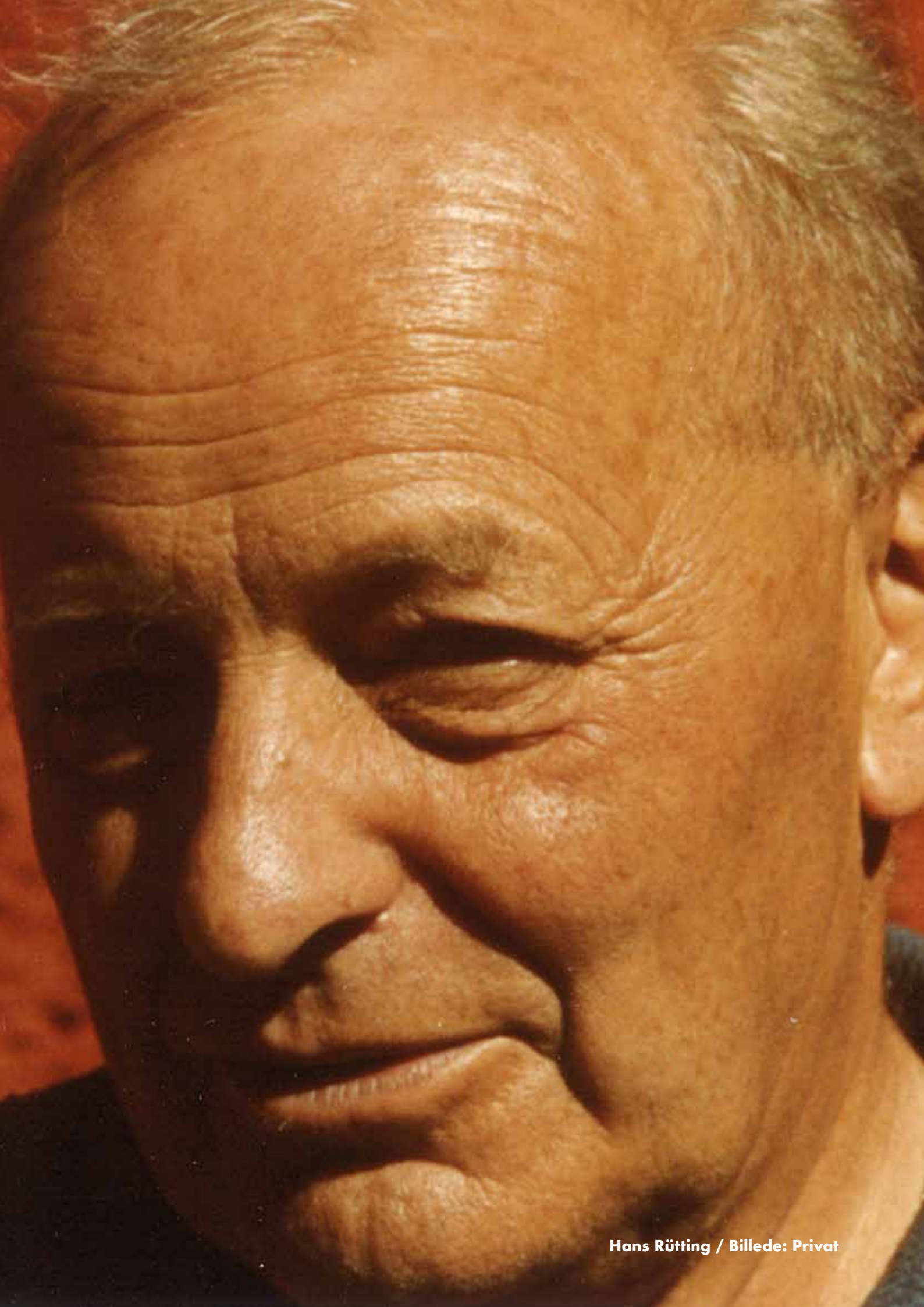

Hans Rütting / Billede: Privat

Bål i haven ved Ledvogterhuset / Billede: Privat

I de første år lavede Hans Rütting sammen med ledvogterne radioudsendelser til Bayrischer Rundfunk. For honoraret blev der holdt fine fester. Efterhånden, som vi blev ældre, var der en del, vi ikke så mere. Men de fleste holdt dog ved. Hans Rütting døde pludselig i 1974 af hjertestop. Hans helbred var blevet svækket af de barske år i nazi-fængslet. Det var for de penge, han fik som "Wiedergutmachung" ovenpå tiden i fængslet, at han kunne købe ledvogterhuset. Oprindelig skulle den katolske kirke arve huset på Vangedevej. Men en drabelig diskussion mellem den katolske biskop Martensen og Rütting om eksistensen af engle, hvor Rütting var overbevist om deres eksistens, førte til, at han ændrede sit testamente. Således kom ledvogterne til at arve hans hus. Man blev ved med at holde kulturelle arrangementer og de obligatoriske fester og det i hele 45 år. Da "custode" Bodil døde i foråret 2019 var "ledvocterne" skrumpet voldsomt ind. Man besluttede at opløse bevægelsen og sælge huset, som er fredet. Pengene forventes at gå til et legat for unge mennesker, der vil ud at rejse og videredanne sig, især unge med interesse for det katolske.

Maike Lohse
"ærkevicarinde"

Hans Rütting / Billede: Privat

Hans Rütting har skrevet to bøger:
Indien er anderledes (1972)
Vejen til Danmark (1974)

Bismarckstr. 5 i Sønder Brarup. Det var her Appel havde sit "Nødpengepalads"

NØDPENGEPALADSET I SØNDER BRARUP

Klaus Tolstrup Petersen, historiker, Den Slesvigske Samling

Første Verdenskrig tærede hårdt på Tysklands ressourcer og rationering og erstatningsprodukter blev en fast del af hverdagen. Det fik også indflydelse på den tyske møntfod, som i stadigt stigende grad blev afløst af de såkaldte nødpengesedler. Inflation betød, at pengene mistede sin værdi og hamstringen af guld- og sølvmønter tog fart. Samtidig skulle andre metaller, som kobber og nikkel, benyttes til krigsproduktionen. Derfor steg behovet for betalingsmidler i papir og særligt fra 1916 og frem bredte udstedelsen af nødpenge sig til hele Tyskland. I starten forsøgte Den tyske Rigsbank at afbøde problemet ved at trykke en midlertidig papirvaluta, de såkaldte "Darlehenkassenscheine". Trods dette tiltag kunne Den tyske Rigsbank ikke følge med efterspørgslen efter papirpenge og derfor accepterede man, at både offentlige instanser og private virksomheder lokalt forsøgte at afbøde problemet ved at trykke nødpenge. I årene under og efter 1. verdenskrig regner man med, at der blev udstedt mere end 100.000 forskellige nødpengesedler i Tyskland.

Nødpengene havde normalt en kort løbetid på en eller få måneder. I begyndelsen var de nøgterne og simple men med tiden udviklede de sig til at være små kunstværker, der ofte var tegnet af kunstnere. Det betød, at nødpengene blev

→

et eftertragtet samlerobjekt, hvor trykkerier og udgivere kunne hente en god profit på salget af sedlerne. Samtidig befandt Tyskland sig i efterkrigstiden i en kaotisk situation med politisk uro og økonomisk deroute. Derfor var der stort set frit spil i forhold til at trykke nødpenge og omgåelse af reglerne og manglende godkendelse førte kun sjældent til retslige efterspil. Det fik skrupelløse personer til at spekulere i udstedelsen af nødpenge og produktionen blev så omfangsrig, at en samtidig iagttager ligefrem talte om, at "pengemageriet" var blevet en "modesag".
I Slesvig blev den dansk-tyske grænsekamp i tiden før og efter folkeafstemningerne i 1920 en særlig katalysator for produktionen af nødpenge og sedler med nationale motiver var særdeles populære. En af datidens mest berømte (og berygtede) producenter af nødpenge i Slesvig var Heinrich Appel (1870-1947) fra Sønder Brarup. Appel ejede et lille trykkeri på Bismarckstr. 5 i Sønder Brarup, som blandt andet udgav avisen "Schleswig-Holsteinische Landespost". Her stod Appel ligeledes for en omfattende fremstilling af nødpenge, der kulminerede i perioden 1920 til 1922. I løbet af disse to år skal Appels trykkeri have udstedt ikke færre end 65 forskellige nødpengesedler og i samtiden blev Appels trykkeri derfor kendt som "Notgeld-Palast" (Nødpengepaladset).

Fremstillingen af nødpenge i Appels trykkeri var altovervejende møntet på salg til samlere og skete hovedsageligt efter to metoder, som begge havde en yderst tvivlsom karakter. Den første metode gik ud på, at trykkeriet opkøbte rettighederne af Sønder Brarup og flere af de omkringliggende kommuner til at trykke deres sedler. Det betød, at Appel påtog sig den fulde risiko, men også, at han bestemte, hvordan pengene skulle se ud, og hvor lang en omløbstid de havde. Da det også var Appel, der stod for salget af nødpengene, skete både fremstilling og salg ofte uden byrådsmedlemmernes viden og accept og i nogle tilfælde blev de pågældende kommuner først opmærksomme på sedlerne flere år efter. På den måde var det svært for kommunerne at holde opsyn med Appel, som havde stort set frie tøjler til at lave nye sedler.

Samtidig snød Appel bevidst med både omløbstid og oplag. For det første udgav Appel ofte større oplag end han havde fået tilladelse til. Det skete bl.a. ved at snyde med nummereringerne på sedlerne. For det andet gav sedlerne ofte indtryk af, at de havde været i omløb igennem længere tid, men i virkeligheden, blev de sat til salg med en kort omløbstid, eller i nogle tilfælde ligefrem efter indløsningsfristen var overskredet, og ofte med uklare angivelser af, hvor og hvornår de skulle indløses. På den måde undgik Appel, at folk nåede at indløse sedlerne inden fristens udløb.

Den anden metode, som Appel benyttede, var at trykke sine egne sedler, som reelt ikke havde nogen pengemæssig værdi. Her behøvede Appel ikke noget samarbejde med kommunerne og denne type sedler blev udelukkende produceret til samlere. Det er tilfældet med denne 1-mark seddel udstedt 31. december 1920. Her giver Appel et humoristisk og ironiserende indtryk af hans reelle intentioner med at sætte nødpenge i omløb, nemlig at de skal "afhjælpe manglen på småpenge i hans eget hus". Sedlen er underskrevet af Appel selv og illustrerer en række personer, som bærer pakker med nødpenge fra banegården i Sønder Brarup til Appels "Nødpengepalads". På bagsiden kan man desuden læse, at løbetiden på sedlen er ubegrænset og først vil blive kundgjort med klokkespil på byens markedsplads 24 timer før den udløber. Samtidig advarer Appel folk mod at købe sedlen, da enhver dækning mangler bortset fra hans ærlige ansigt. På både for- og bagside er sedlen prydet med nødpengealbum, som var dem samlere brugte til at samle nødpengene i. Denne seddel fremstår dermed som et grotesk og humoristisk eksempel på den åbenlyse spekulation, som prægede nødpengeproduktionen i tiden efter folkeafstemningerne i 1920.

Nødpengeseddel udstedt i Appels eget navn. Her lægger han ikke skjul på sine reelle hensigter med at udgive nødpenge. Foto: Arkivet ved Dansk Centralbibliotek for Sydslesvig (ADCB).

Et andet og mindre åbenlyst eksempel på Appels egen produktion af nødpenge er Knivsbjerg-sedlen. Sedlen ser ud til at være underskrevet af byrådet i Knivsbjerg. Problemet er imidlertid, at der aldrig har været en kommune i Knivsbjerg og der er derfor tale om en falsk seddel uden værdi. Knivsbjerg er et højdedrag i Sønderjylland, som har fungeret som et samlingssted for den tysksindede

befolkning. Her indviedes i sommeren 1901 et 45 meter højt tårn med en statue af Otto von Bismarck. På sedlen er Knivsbjerg ved at blive indtaget af danskere med støtte fra onkel Sam, John Bull og en fransk officer, som alle tre repræsenterer de sejrende magter i Første Verdenskrig.

Appels falske nødpengeseddel fra Knivsbjerg, udstedt 1920. Foto: ADCB.

En udbredt måde at holde interessen hos samlere fanget på, var at lave de såkaldte "Serienscheine" (seddelserier). Disse bestod typisk af forskellige topografiske eller historiske motiver, der tilsammen udgjorde en serie, men det kunne også være den samme seddel, som blev solgt med små variationer - fx med og uden stempel eller med forskellige flag på motivet. Jo flere forskellige versioner der blev udgivet, jo flere sedler skulle samlerne købe for at have et komplet album og jo flere penge kunne udgiverne tjene. Appel var også ophavsmand til en række seddelserier, der typisk blev trykt med stærkt nationalistiske motiver fra den dansk-tyske grænsekamp og altid med tysk fortegn. Et eksempel er denne seddel, som hylder den tyske sejr på Dybbøl skanse i 1864. Sedlen er del af en serie på ikke mindre end 8 sedler med forskellige historiske motiver, der alle relaterer sig til Treårskrigen og krigen i 1864.

Nødpengeseddel fra Appels seddelserie om de slesvigske krige, udstedt 1921. Foto: ADCB.

I en tid, hvor skrupelløse pengemagere og trykkerier kunne tjene gode penge på at trykke nødpenge, var Appel en af de værste. Kun sjældent fik det konsekvenser for bagmændene. Alligevel blev der både i januar og maj 1922 ført retssager ved byretten i Flensborg om ulovlig udstedelse af nødpenge i Sønder Brarup. Utroligt nok blev Appel ikke anklaget i nogen af disse retssager og trods hans åbenlyse omgåelse af reglerne, lykkedes det ham tilsyneladende at gå fri for retslige efterspil.

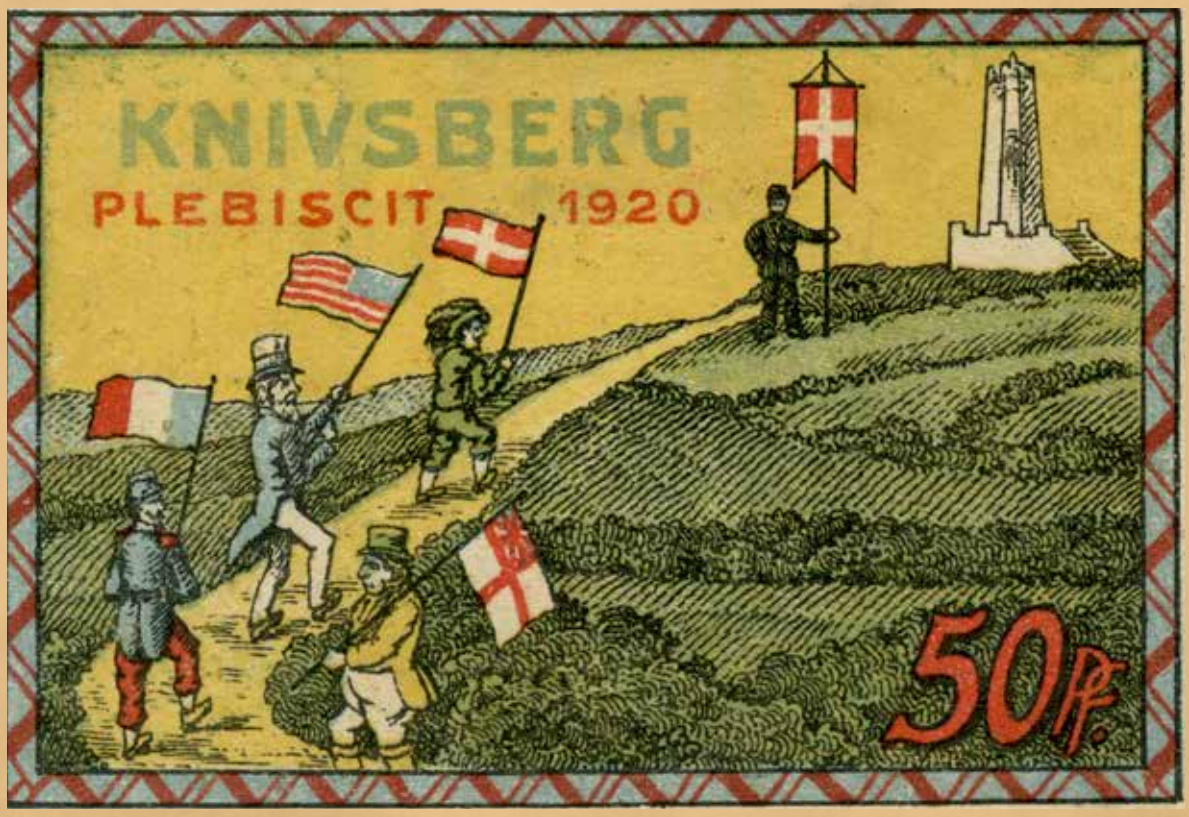

FØROMTALE AF REJSE I 2022

Sydslesvigsk Forening Flensborg Amt og Grænseforeningen Kreds 20 inviterer den 22.-27. april 2022 igen til en fælles tur i Europa. Pga. det usikre rejsemarked vil turen først finde sted i 2022 og det er dermed ikke en trykfejl.

På disse fællesture hygger vi os sammen, men sørger også altid for en masse input og spændende besøg. Turen er todelt og går dels til det tyske mindretal i Belgien (Deutschsprachige Gemeinschaft) og til Belgiens hovedstad Brüssel/Brüxelles. Der vil være tre overnatninger i Bruxelles og to i Østbelgien

Vi starter opholdet i Bruxelles. Her møder vi en gammel by med en international atmosfære, en by, som mange europæere har en holdning til i forhold til dens position som netop Europas hovedstad og politiske omdrejningspunkt. I den danske sømandskirke hører vi om, hvordan det er at være dansk i Bruxelles. Derudover er der planlagt besøg i Europaparlamentet og Huset for Europæisk Historie, her bliver der mulighed for at tale med en parlamentariker.

Der bliver også tid til at se på byen, bl.a. vil vi se Hortamuseet, et museum tilegnet den belgiske jugendstilsarkitekt Victor Hortas liv og arbejde. Museet ligger i Hortas tidligere hjem og atelier i bydelen Saint-Gille. Som altid vil du også få tid til på egen hånd at opdage byen og se på kunst og arkitektur.

Mandag kører vi til grænseområdet mellem Belgien og Tyskland, hvor de tysktalende belgier holder til. Modsat de andre mindretal, som vi har besøgt på vore rejser, har de tyske i Østbelgien meget gode forhold. Vi bliver modtaget af Ministerpræsident for DG (Deutschsprachige Gemeinschaft), og vil tilbringe en dag i Eupen, hvor vi vil se parlamentet og få en information om "Det bedst beskyttede mindretal i Europa", som de også kaldes.

Du kan ikke tilmelde dig endnu, men bede om at komme på en liste, der får tilsendt invitationen, så snart den er klar i løbet af 2021. Ret til ændringer forbeholdes.

Fotografierne er fra Bruxelles ved juletid.

SSF
Sydslesvigsk Forening

Dansk Sekretariat for Flensborg Amt
Norderstr. 74, 24939 Flensborg

Tlf. +49 (0)461 144 08 -155/-156
flamt@syfo.de
www.syfo.de